

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANA BİLİM DALI

ETİYOPYA’NIN SOMALİ’YE YÖNELİK DİŞ POLİTAKASININ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OMAR ABDİ JIMALE

GAZİANTEP
HAZİRAN 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANA BİLİM DALI

ETİYOPYA’NIN SOMALİ’YE YÖNELİK DİŞ POLİTAKASININ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS YETERLİK TEZİ

OMAR ABDİ JİMALE

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cevat YILDIRIM

GAZİANTEP
HAZİRAN 2019

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

Etiyopya'nın Somali'ye Yönelik Dış Politikasının Etkisi (1991-2017)

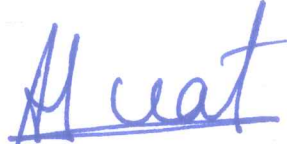
OMAR ABDİ JIMALE

Tez Savunma Tarihi: 26 Haziran, 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

(Doç.Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU)
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

(Doç.Dr. Ali Fuat GÖKÇE)
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

(Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cevat YILDIRIM)
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Dr. Öğr. Üyesi M. Cevat YILDIRIM (Jüri Bşk)

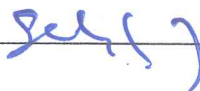
İmzası

Dr. Öğr. Üyesi Orhun Burak SÖZEN

Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans tezi benim için hayatı değiştiren türden gerçek bir deneyimdi. Tezi birçok insandan aldığım o destek ve rehberlik olmasaydı bitiremezdim.

İlk olarak bana verdiği destek ve cesaret için danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cevat YILDIRIM’a teşekkürlerimi sunuyorum. Onun rehberliği ve kesintisiz geri beslemesi olmasaydı bu yüksek lisans tezimi tamamlayamazdım.

Yüksek lisans tezim için Yurtdışı Türkleri ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’ndan aldığım fona teşekkürü bir borç bilirim.

Tez yazımı esnasında evlerinin kapısını bana açan ve her daim birçok yoldan bana yardım eden Ankara’daki tüm dostlarıma ve aileye borçlu olduğumu belirtmek isterim. Özel olarak Safa Abdirahim Abdo ile İbrahim Sibriye Tifow’a teşekkür ediyorum.

Ayrıca düşlerimin peşinden koşmam konusunda beni yüreklendiren ve bana her daim inanan annem Kaha Jimale ile babam Abdi Jimale’ye kalbimin derinliklerinden teşekkür ediyorum. O zor dönem boyunca ellerinden geldiğince bana destek sunan ve yardım eden erkek kardeşlerime ve kız kardeşlerime teşekkür ediyorum.

ABSTRACT

THE IMPACT OF ETHIOPIA'S FOREIGN POLICY TOWARDS SOMALIA

Omar Abdi JIMALE

M. A. Thesis, Department of Political Science and Public Administration

Supervisor: Dr. Lecturer Mehmet Cevat YILDIRIM

June 2019, 60 Pages

The Ethiopia-Somalia relations were always hostile and two countries never established peaceful, mutual and friendly relations and this hostile relations date way back to the 16 century after Ottoman supported Somali Adal Sultanate waged a war against Christian Kingdom of Abyssinia. By taking advantage the collapse of Somalia central government and regional imbalance, Ethiopia continuously involved in Somalia internal affairs by using different ways to destabilize Somalia or minimize the risks coming from different opposing factions in Somalia since 1991. Many times, Ethiopia intervened Somalia in order to keep the new status quo. This study examines the impact of Ethiopian foreign policy towards Somalia from 1991 to 2017. The study, which is divided into four chapters, is guided by three objectives that are; to determine the impact of Ethiopia's foreign policy towards Somalia and its impact on peace process, to identify factors that drive the foreign policy of Ethiopia towards Somalia, and to analyze Ethiopian intervention in Somalia and its war against Islamic extremists.

Key Words: Foreign Policy, Civil War, War on Terror, Islamic Extremists, Nationalism, Greater Somalia Ideology.

ÖZET

ETİYOPYA’NIN SOMALİ’YE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASININ ETKİSİ

Omar Abdi JIMALE

Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cevat YILDIRIM
Haziran 2019, 60 Sayfa

Etiyopya ve Somali her daim birbirine düşman olmuş, iki ülke hiçbir zaman aralarında barışçıl, karşılıklı dayanışma üzerine kurulu, dostane ilişkiler kuramamıştır. İki ülke arasındaki düşmanlığın tarihi 16. Yüzyıla, Osmanlı’nın Hristiyan Habeşistan Krallığı’na karşı savaş veren Somali Adal Sultanlığı’nı desteklemesine dek uzanır. Somali merkezi hükümetinin çökmesinden ve bölgedeki dengesizlikten istifade eden Etiyopya 1991’den beri Somali’deki farklı muhalif grupların yol açtığı riskleri minimize etmek veya Somali’yi istikrarsızlaştırmak için farklı yollara başvurmak suretiyle Somali’nin içişlerine sürekli karışmaktadır. Etiyopya Somali’de oluşan yeni statükoyu korumak amacıyla bu ülkeye birçok kez müdahalede bulunmuştur. Bu çalışma, Etiyopya’nın 1991-2017 arası dönemde Somali’ye yönelik dış politikasının bu ülke üzerindeki etkisini incelemektedir. Dört bölüm hâlinde kaleme alınan çalışmaya üç temel amaç yön vermektedir: Etiyopya’nın Somali’ye yönelik dış politikasının ve Somali’nin barış süreci üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi; Etiyopya’nın Somali’ye yönelik dış politikasına yön veren faktörlerin tanımlanması; ve Etiyopya’nın Somali’ye müdahalesinin ve islamci militanlara karşı mücadelesinin analiz edilmesi.

Anahtar kelimeler: Dış Politika, İç Savaş, Terörle Mücadele, Aşırı İslamcı, Milliyetçilik, Büyük Somali İdeolojisi.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
İTHAF	
TEŞEKKÜR	
ABSTRACT	iii
ÖZET	
iii	
İÇİNDEKİLER	iii
1. GENEL GİRİŞ	1
1.1 GİRİŞ.....	1
1.1.1 Somali.....	2
1.1.2 Etiyopya.....	2
1.2 ARKA PLAN.....	3
1.3 SORUNUN TESPİTİ.....	8
1.4 LİTERATÜR ELEŞTİRİSİ.....	10
1.4.1 Dış Politika Kavramının Tanımı.....	10
1.5 SORUNSAK.....	11
1.6 ANALİZİN TEORİK ÇERÇEVESİ.....	11
1.6.1 Politik Realizm Teorisi.....	12
1.7 ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	13
2. ETİYOPYA’NIN SOMALİ’YE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASINA VE BU POLİTİKA NIN BARIŞ SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE GENEL BAKIŞ	15
2.1 GİRİŞ.....	15
2.2 ETİYOPYA: DIŞ POLİTİKASINA GENEL BAKIŞ.....	16
2.2.1 Etiyopya’daki İmparatorluk Düzeninin Dış Politikası (1931- 1974).....	18
2.2.2 Etiyopya’daki Derg Rejiminin Dış Politikası (1974-1991).....	19
2.2.3 Etiyopya Halkın Devrimci Demokratik Cephesi’nin Dış Politikası (1991-2017).....	20
2.3 GENEL BAKIŞ: ETİYOPYA’NIN SOMALİ’YE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI.....	21
2.3.1 1960-1991 Arası Dönemde Etiyopya’nın Somali’ye Yönelik Dış Politikası.....	21
2.4 ETİYOPYA’NIN SOMALİ BARIŞ KONFERANSLARINDAKİ ROLÜ.....	23
2.4.1 Arta Barış Konferansı (2000).....	23

2.4.2 Mbagathi Barış Konferansı (2004).....	<u>Sayfa No</u> 25
3. ETİYOPYA'YI SOMALİ'NİN İÇİŞLERİNE KARIŞMA KONUSUNDA TEŞVİK EDEN FAKTÖRLER.....	28
3.1 GİRİŞ.....	28
3.2 TARİHSEL FAKTÖRLER.....	28
3.3 BÜYÜK SOMALİ İDEOLOJİSİ VE SOMALİ MİLLİYETÇİLİĞ KORKUSU.....	32
3.4 RADİKAL İSLAMCI AŞIRICILARIN YAYILMASI KORKUSU.....	37
4. ETİYOPYA'NIN SOMALİ'YE MÜDAHALESİ VE İSLAMCI MİLİTANLARA KARŞI MÜCADELESİ.....	40
4.1 GİRİŞ.....	40
4.2 ETİYOPYA'NIN EL-İTTİHAD'A KARŞI SAVAŞI.....	41
4.3 ETİYOPYA'NIN SOMALİ'YE MÜDAHALESİ VE İSLAM MAHKEMELERİ BİRLİĞİ'NE KARŞI MÜCADELESİ (2006-2009).....	44
4.4 ETİYOPYA'NIN SOMALİ'YE MÜDAHALESİ VE AL-ŞEBAB'A KARŞI SAVAŞI (2011 DEVAMI).....	47
5. GENEL SONUÇ.....	49
5.1 SONUÇ.....	49
5.2 ÖNERİLER.....	50
6. KAYNAKÇA.....	53
6.1 KİTAPLAR.....	53
6.2 MAKALELER.....	56
6.3 TEZLER.....	59
6.4 İNTERNET KAYNAKLARI.....	59
6.5 MÜLAKATLAR.....	60

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL GİRİŞ

1.1 GİRİŞ

Etiyopya ve Somali, bugün iki ülkenin elinde bulunan topraklar konusunda uzun zamandır politik ve toprak temelli bir ihtilaf içerisindedir. Ogaden bölgesinin İngilizlerce Etiyopya'ya teslim edildiği kırkların sonlarından bugüne dek gerilimler üç kez savaşa yol açmış, bu dönemde sınır boylarında çok sayıda silahlı çatışma meydana gelmiştir. Ancak Somali iç savaşı ve 1991'den beri Somali merkezi hükümetinin çalışma imkânı bulamaması sebebiyle Etiyopya askeri ve ekonomik açıdan üstün bir konuma gelmiştir. Etiyopya Somali'nin uzun zamandır başına beladır. Bu sorunlu komşu ülke bölgesel barışın da önünde engel teşkil etmektedir.

Etiyopya askerleri Somali merkezi hükümetinin çöküşü sonrası ilk Ağustos 1996 tarihinde ülkeye saldırdı. Mart 1999'da Etiyopya askerleri Etiyopya'nın doğusundaki Ogaden bölgesini Somali ile birleştirmek amacıyla mücadele yürüten El-İttihadü'l-İslamiyye örgütü üyelerini takip etmek amacıyla Somali sınırındaki Balanballe kasabasına baskın düzenledi (Bryden, 2003: 26).

Somali merkezi hükümetinin çöküşünden istifade eden ve büyük ölçüde Etiyopya'nın hâkimiyeti altında olan Tigray Halk Kurtuluş Cephesi Partisi (TPLF) Somali'nin içişlerine karışma imkânı buldu. Örgüt farklı savaş ağalarına, rakip kabilelere sürekli destek sundu ve Somali içlerinde faal olan farklı İslamî örgütlerle savaştı.

2006'da Etiyopya Ulusal Savunma Güçleri (ENDF), ABD'den aldıkları politik destek ve askeri yardımla egemen bir devlet olan Somali'nin topraklarına girip giderek güçlenen İslam Mahkemeleri Birliği'ne (ICU) karşı Geçici Federal Hükümet'e (TFG) destek vermek istediler (Grubeck, 2011: 13-14)

1.1.1 Somali

1960'ta Britanya'ya bağlı olan Somaliland ve İtalya'ya bağlı olan Somali sömürgecilerin elinden kurtuldu ve birleşerek Somali Cumhuriyeti'ni meydana getirdi (Metz, 1993: 26). Başını Tümgeneral Muhammed SiadBarre'nin çektiği 1969 tarihli kansız darbe ile bağımsızlığın elde edildiği günden beri ülkeyi yöneten demokratik hükümet devrildi (Leeson, 2007: 692). Barre iktidarı ele geçirip baskıcı bir askeri diktatörlük tesis etti. Esasında ordunun iktidarı ele geçirmesiyle Somali devletinin gelişim sürecinde de önemli bir yol ayrımına tanık olundu. En köklü değişiklik, uygulanan kuralların çerçevesinde gerçekleşti. Hukuk düzleminde asıl belirleyici olan kurumsal ve kimliksel çokluk değil, "oyunun kuralları"nı ve "aklın kurallarını" standarda bağlayan yaklaşımdı (Balthasar, 2018: 148). Barre 21 yıl iktidarda kaldı. 1991'de Somali hükümeti devrildi ve hükümeteşiz bir döneme girildi. 1988'de ülkenin kuzeyinde (Somaliland) patlak vermiş olan iç savaş hükümetin sonunu getirmişti. Ocak 1991'de yapılan darbe ile Barre rejimi son buldu ve Somali bir hükümetle yönetilmeyeceği bir döneme girdi.

Afrika Burnu'nda konumlanmış olan Somali Afrika kıtasının etnisite, dil ve din açısından en homojen ülkesidir (Udan, 2018: 8). Ancak ülke yaklaşık otuz yıldır iç savaş yüzünden harap olmuş, tüm devlet kurumları çökmenin eşiğine gelmiştir. Sonuç olarak Somali bu dönemde işleyen, etkili bir hükümetten mahrumdur, sonuçta yaşanan çatışmalar ülkeyi uzun süre güvensiz ve istikrarsız hâle sokmuştur (Hersi, 2017: 10).

1.1.2 Etiyopya

Etiyopya Afrika Burnu'nda bulunan bir ülkedir. Kuzeyinde Eritre, kuzeydoğusunda Cibuti, doğusunda Somali, batısında Sudan ve Güney Sudan, güneyinde de Kenya bulunmaktadır. 102 milyonun üzerinde nüfusu bulunan Etiyopya denize kıyısı bulunmayan en kalabalık ülkedir, ayrıca Afrika kıtasının da nüfusu en yüksek ikinci ülkesidir (WB, erişim tarihi: 11.07.2018). Yüzölçümü 1.104.300 kilometre karedir, en büyük kenti, aynı zamanda başkenti olan AddisAbaba'dır (CIA, erişim tarihi: 03.08.201).

19. yüzyılın sonlarında Afrika için verilen mücadeleler boyunca Etiyopya Avrupalı sömürgeci güçlerce egemenliği bağışlanan iki ülkeden birisiydi (Boahen, 1985: 43). Kıtada yeni bağımsız olmuş birçok ulus sonrasında onun bayrağındaki renkleri aldı. Etiyopya'da eski çağlardan beri kullanılan Ge'ez yazısı dünyada

kullanılan en eski alfabe idi (Molla, 2018: 1). Etiyopya’da din birçok inançtan oluşmaktadır. İbrahimî dinler içinde en çok taraftara sahip olan din Hristiyanlıktır, onu İslam takip etmektedir (Karbo, 2013, s. 44).

Ülkede nüfus epey yoğundur, sekseni aşkın farklı etnik gruptan oluşmaktadır (Adamu, 2013: 18). Halkın büyük bir kısmı Afrika-Asya dillerini, ağırlıklı olarak semitik veya kuşitik dilleri konuşmaktadır. Bunlar arasında Oromo, Amhar, Somali ve Tigreyliler nüfusun dörtte üçünü meydana getirmektedir (CIA, erişim tarihi: 03.08.201).

1.2 ARKA PLAN

Somali ve Etiyopya arasında hâkim olan, güvensizlik üzerine kurulu dış politika büyük ölçüde bugün iki ülkeye ait topraklar konusunda açığa çıkmış toprakla ilgili, politik ihtilaflar üzerine kuruludur. Ogaden bölgesinin İngilizlerce Etiyopya’ya devredildiği kırkların sonundan itibaren aradaki gerilimler sebebiyle üç savaş ve sınır boylarında çok sayıda askeri çatışma yaşanmıştır. Ne var ki Somali’de merkezi hükümetin 1991’de çökmesi sebebiyle Etiyopya Somali toplumundaki parçalanmadan istifade etmiş, su kaynakları konusunda çalışmalar yürütmüş, Şabelle Nehri üzerine büyük barajlar inşa etmiş, “Somali’nin içişlerine karışmıştır” (Dehéz, 2008: 10).

Etiyopya ve Somali uzun zamandır birbirine düşmandır. Bu düşmanlığın tarihi on altıncı yüzyılın başlarına dek uzanmaktadır ve esas olarak bölgeyle alakalıdır. İlk Habeşistan ordusuyla yaşanan çatışma Adal-Habeşistan savaşı esnasında gerçekleşmiş, bu savaşta Somali Adal Sultanlığı Habeşistan Hristiyan krallığı ile savaşıp, birçok Habeşistanlı, Osmanlı’nın desteklediği Adal Sultanlığı’nın kontrolüne girmiştir. Her iki taraf da farklı dünya güçlerinin desteğini arkasına almıştır. Osmanlılar Adal devletini desteklerken Habeşistanlıları Portekizliler desteklemiştir (Gilkes, 2002: 80).

16. yüzyılda İmam Ahmedİbn İbrahim Gazi Habeşistan Fethi’ne öncülük etti, bu sayede Hristiyanların elindeki toprakların dörtte üçü Müslüman AdalSultanlığı’nın eline geçti (Hussein, 2017: 16). Önemli bir bölümünü Somalililerin oluşturduğu bir orduyla (Esposito, 2000: 105), Gazi güçleri ve yanlarındaki müttefik Osmanlı askerleri Etiyopya krallığını yok olmanın eşiğine getirdi. Ancak Etiyopyalılar başında Cristóvão da Gama’nın bulunduğu askerlerin yardımıyla kurtulmayı bildiler ve onların hâkimiyetine girdiler. Bu politika süreçte ellerindeki insan gücünün ve kaynakların

tükenmesine sebep oldu. Sonuçta güçler arası gerilim arttı, yüzlerce yıl boyunca bölgenin dinamikleri değişip durdu. Birçok tarihçiye göre Somali ile Etiyopya arasındaki düşmanlığın kökeni bu savaştır (Samatar & Laitin, 1987: 153). Bazı akademisyenler ise bu savaşta fitilli tüfek, top, arkebüz gibi ateşli silâhların eski silâhlardan daha değerli olduğu anlaşıldığı iddiasındadır (Black, 1996: 9).

1948’de İkinci Dünya Savaşı’nda ilişki kurdukları müttefiklerinden gelen baskılar ve Somalililerin verdikleri gözdağı sebebiyle (Chapin, 2004: 38) Haud ve Galbeed Etiyopya’ya verildi. Bu, Somali kabilelerince düzenlenen baskınlara karşı yardım almak için Etiyopya İmparatoru Menelik’e Somali toprağını veren, İngilizlerle imzalanmış 1897 tarihli anlaşmanın bir sonucudur (Brown, 1956: 256). Britanya anlaşmaya Somalililerin özerkliklerini muhafaza edeceklerine ama Etiyopya’nın bölge üzerinde egemenlik tesis edeceğine dair hüküm ekletir. 1956’da Britanya başarısızlıkla sonuçlanacak bir teklifte bulunur ve verdiği Somali topraklarını geri alamaz (Zolberg, 1992: 106).

16 Haziran 1963’te Somalili gerillalar Ogaden bölgesindeki Hodayo şehrinde küçük bir isyana girişirler. Burası Werder’in kuzeyine su temin eden bir yerdir. İsyanın sebebi ise Ogaden’i yönetme taleplerinin Etiyopya İmparatoru Haile Selassie tarafından reddedilmesidir (Gawido, 1978: 9). Somali hükümeti ilk başta sayıları üç bini bulan gerilla güçlerine destek vermeyi reddeder. Ancak Ocak 1964’te, Etiyopya’nın Ogaden’e takviye göndermesi üzerine, Somali güçleri sınır boyunca karadan ve havadan saldırılar düzenler ve gerillalara yardım sağlar, ancak hiçbir somut ilerleme kaydedilmez ve savaş zamanla ufak bir sınır çatışmasına dönüşür. Etiyopya Hava Kuvvetleri cezalandırma amacıyla kuzeybatı sınırı boyunca saldırılar düzenler, saldırılar ağırlıklı olarak Feerfeer’de, Beledweyne ve Galkacyo’nun kuzeydoğusunda yoğunlaşır. 6 Nisan 1964’te Somali ve Etiyopya arasında ateşkes imzalanır. Ayın sonunda iki taraf Sudan’ın başkenti Hartum’da anlaşma imzalar ve askerlerini sınırdan çekmeyi, düşmanlığı körükleyen propagandaya son vermeyi ve barış görüşmelerine başlamayı kabul eder (BBC, erişim tarihi: 04.09.2018).

Ogaden Savaşı Temmuz 1977 ile Mart 1978 arası dönemde Ogaden bölgesi ile ilgili ihtilaf üzerinden Somali’nin gerçekleştirdiği askeri saldırının adıdır. Savaş esas olarak Ogaden bölgesinin Somali tarafından işgal edilmesiyle başlamıştır (Ogundele, 1987: 1). Sovyetler Birliği işgale onay vermemiş, Somali’ye verdiği desteği çekmiş, Etiyopya’ya destek vermeye başlamış, ABD ise tersten Etiyopya’ya verdiği desteğe son verip Somali’ye destek vermeye başlamıştır (Weiss, 1980: 5). Böylelikle

Etiyopya büyük bir yenilgiden ve topraklarını yedi milyar doları bulan yoğun bir askeri yardım üzerinden kalıcı olarak kaybetmekten kurtulmuştur. Harar'a takviye sağlamak amacıyla 1.500 Sovyet danışmanı (Woodroffe, 2012: 41), 16.000 Küba askeri" (CIA, erişim tarihi: 08.07.2018), ve Güney Yemen'den iki askeri birlik gelir. Etiyopya Harar'ı, Dire Dawa'yı ve Jijiga'yı ele geçirirler, ardından Somalilileri Ogaden'den püskürtmeye başlarlar. Mart 1978 itibarıyla Etiyopyalılar Ogaden'in neredeyse tamamını ele geçirirler, Somaliler yenilerek bölgeyle ilgili iddialarından vazgeçerler (Tareke, 2019: 663).

1982 Etiyopya-Somali Sınır Savaşı ise Haziran-Ağustos 1982'de meydana gelir. Bu savaşta Etiyopya savaş uçaklarının ve zırhlı birliklerin desteklediği on bin işgal gücünü seferber eder. Bunlara ayrıca SSDF mensubu isyancılar destek verir. Tüm bu güçler Orta Somali'yi işgal eder (nationsencyclopedia, erişim tarihi: 21.07.2018). Siad Barre rejimi isyancıların saldırılarını savaş bölgesinde olağanüstü hâl ilân etmek suretiyle savuşturmayı bilir. ABD hükümeti hafif silâhlarla ve müfrezelerle gerekli desteği sunar. Buna ek olarak ilk başta vaat edilen 45 milyon dolarlık ekonomik ve askeri yardımın miktarı 80 milyon dolara çıkartılır. Etiyopya ve Somali askerleri arasındaki çatışmalar 1983 sonuna dek devam eder. Bu çatışmalar bilhassa Balanbale yakınlarında ve Galkayo şehrinin kuzeybatısında meydana gelir (historyguy, erişim tarihi: 21.07.2018).

Merkezi Somali hükümetinin düşüşü sonrası Etiyopya askerleri ilk olarak Ağustos 1996'da ülkeye girer. Mart 1999'da Etiyopya askerleri Somali sınırındaki Balanballe şehrine saldırır, saldırıda Ogaden bölgesinin Somali ile birleşmesi için mücadele eden El-İttihadü'lİslamiyye üyeleri hedef alınmıştır (BBC, erişim tarihi: 09.09.2018). Ardından Nisan 1999'da iki Somalili lider, Ali Mehdi ve Hüseyin Aydid Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde ağır silâhlı Etiyopya askerlerinin 9 Nisan 1999 Cuma günü Beled hawo ve Doolow şehirlerine girdiğini söyler ve bu gelişmeyi protesto eder. Diğer bir iddiaya göre Etiyopya askerleri idareyi ele geçirip memurları gözaltına almıştır (BBC, erişim tarihi: 11.09.2018). Mayıs 1999'da Etiyopya askerleri Etiyopya yanlısı Somalili örgütün yardımıyla Somali'nin güney batısındaki, Kenya ve Etiyopya'ya sınırı bulunan Luuq şehrini işgal ederler. 1999 Haziran'ının sonlarında Etiyopya askerleri zırhlı araçların desteğiyle Luuq şehrine saldırırlar. Sonuçta Gedo bölgesindeki Garbo Harey ele geçirilir. Burası daha önceden Hüseyin Aydid'in öncülük ettiği Somali Ulusal Cephesi'nin kontrolünde olan bir yerdir. Anlaşıldığı

kadarıyla saldırının asıl amacı, Somali’de üslenmiş Etiyopyalı isyancıların sökülüp atılmasıdır (BBC, erişim tarihi: 28.09.2018).

Ağustos 2000’de Somali Geçici Ulusal Hükümeti’nin kurulması sonrası Etiyopya ilk başta geçici hükümeti tanımaz ve İttihad’a yönelik saldırılarına devam eder, ayrıca bu süreçte muhtelif savaş ağalarının başını çektiği grupları destekler. Bu da geçici hükümetle Etiyopya hükümeti arasındaki ilişkileri iyice gerer. İki ülke birbirini suçlayıp durur, iki taraf da suçlamaları reddeder ve karşı suçlamalar dile getirir (Sharamo, 2012: 150).

Ocak 2001’de Somali Geçici Ulusal Hükümeti Başbakanı Ali Halif Galaydh, Etiyopya’yı hükümet karşıtı örgütleri silahlandırmakla, Somali topraklarını işgal etmekle ve ülkedeki askeri varlığını giderek artırmakla suçlar (Sharamo, 2012: 150). Ardından Etiyopya askerlerinin Somali’nin güneybatısındaki kimi şehirleri işgal ettiği, yetkili isimleri gözaltına aldığı, bunlara gözdağı verdiği iddiasında bulunur. Etiyopya hükümeti bu suçlamaları reddeder (BBC, erişim tarihi: 13.10.2018)

Etiyopya’nın dün olduğu gibi bugün de farklı Somalili örgütleri desteklediği iddia edilmektedir. Somali Diriliş ve Islah Konseyi (SRRC), Muse Sudi Yalahow, General Muhamed Said Hirsi Morgan (Somali Yurtsever Hareketi veya SPM ile müttefik), Hasan Muhammed Nur Şatigudud ve örgütü Rahanwein Direniş Ordusu (RRA) ve Abdullahi Yusuf Ahmed bu tür örgütlerdendir. Bazı savaş ağaları da Etiyopya’da toplantılar düzenlemiş, bu ülkeyle cılız da olsa ittifaklar kurmuştur (Jama, 2011: 66-67).

Ocak 2002 tarihli haberlere göre 300 civarında Etiyopya askeri Puntland’ın başkenti Garowe’ye konuşlandırılır. Diğer askerlerle birlikte bu askerler yakındaki Bay bölgesine ve Baidoa bölgesi civarına gönderilir. Etiyopya hükümeti bu haberleri yalanlar ve geçici hükümeti Etiyopya’nın Somali’ye yönelik politikasına dair “zararlı olabilecek yalanları yaymakla suçlar (BBC, erişim tarihi: 07.10.2018).

Etiyopya askerleri 15 Mayıs 2002 Çarşamba günü rakip bir milis kuvvetinin eline geçmesi sonrası SRRC’nin yardımıyla Beledhawo şehrine saldırır ve burayı ele geçirir. Saldırı esnasında Etiyopya güçleri düşman milis kuvvetinin başındaki komutan Albay Abdurrezzah İshak Bihi’yi ele geçirir ve Etiyopya’ya götürür. Saldırı sonrası şehrin kontrolü SRRC’ye geçer. Mayıs’ın başlarında Albay Abdullahi Yusuf Ahmed Etiyopya ordusunun yardımıyla düşmanı olan Jama Ali Jama’yı devirir ve Puntland’ın kontrolünü tekrar ele geçirir (BBC, erişim tarihi: 15.10.2018).

Şubat 2003'te Etiyopya Başbakanı Meles Zenawi, Etiyopya askerlerinin ara sıra Somali'ye gidip militan İslamcı örgüt El-İttihad'la savaştığını kabul eder ve örgütün El-Kaide ile bağlantılı olduğunu söyler. Diğer bir iddiasına göre Etiyopya hükümetinin elinde o dönemde Somali meclisinde ve Geçici Ulusal Hükümeti'nde yer alan El-İttihad üyelerinin listesi bulunmaktadır. Bu, esasen Geçici Ulusal Hükümeti cumhurbaşkanı Abdulkasım Selad Hassan'ın sürekli reddettiği bir iddiadır (BBC, erişim tarihi: 24.10.2018). Bu iddiaya karşılık cumhurbaşkanı Hassan ise Etiyopya'yı Somali'yi istikrarsızlaştırmaya çalışmakla, her gün Somali'nin içişlerine karışmakla ve geçici hükümete karşı olan savaş ağalarına silâh tedarik etmek suretiyle Somali üzerindeki silâh ambargosunu ihlal etmekle suçlar. Etiyopya da bu suçlamaları reddetmektedir.

Her ne kadar Haziran 2001'de geçici ulusal hükümeti ile Etiyopya arasındaki ilişkileri geliştirmeye yönelik adımlar atılsa da (BBC, erişim tarihi: 01.11.2018), ilişkiler ancak Abdullahi Yusuf'un cumhurbaşkanı olduğu 2004 yılında gelişme imkânı bulur. Ardından Etiyopya konumunu değiştirir ve geçici hükümete bilhassa İslam Mahkemeleri Birliği gibi İslamcı milislere karşı destek vermeye başlar (BBC, erişim tarihi: 12.11.2018).

Etiyopya askerleri 20 Temmuz 2006'da Somali toprağına girmesiyle bu ülkenin Somali'nin içişlerine karıştığı gerçeğini tüm dünya öğrenir (Aime, 2013: 32). Somali'deki geçici hükümet o dönemde henüz işgal edilmemiş olan kuzeydeki Baidoa kentine İslam Mahkemeleri Birliği'nin ilerleyişine karşı koyma çabası içerisindeydi.

Somalili bir İslamcı lider Etiyopya askerlerinin ülkeden kovulması için cihad başlatılmasını emretmiş, ardından zayıf olan geçici hükümeti korumak için ülkeye girmiştir. Ancak Etiyopya'daki şeriat mahkemeleri İslam Mahkemeleri Birliği isimli örgütü cihad açıklaması sebebiyle mahkûm eder (Aljazeera, erişim tarihi: 23.10.2018). Meles Zenawi Etiyopya askerlerini Afrika Birliği askerleri geldiği gün çekmeyi kabul eder. Etiyopya uzun zamandır cumhurbaşkanı Abdullahi Yusuf'un müttefikidir ve doksanlarda ona başını Bay Üveys'in çektiği İslamcı milislerin mağlup edilmesi noktasında yardım etmiştir.

Etiyopya'nın resmi planda askerlerini 2009'da Somali'den çekeceğini beyan etmesi ardından bazı Etiyopyalı askerler sınırındaki şehirlerde kalmaya devam eder ve Somalili milislere destek verip bu şehirlerde Şebab savaşçılarıyla savaşırlar. 2014'te Etiyopya Somali'de bulunan Afrika Birliği Misyonu'na katılmıştır (Amisom, erişim tarihi: 22.01.2019).

Addis Ababa Somali'nin batı kısmında faal olan belirli Somalili güçler üzerindeki nüfuzunu korumak isteyen bölgesel bir güç olarak görmektedir kendisini. Bu da onun askerlerini Somali'den çekmesini güçlendiren bir husustur. Dahası Etiyopya esas olarak Somali hükümeti üzerinde daha fazla nüfuza sahip olma arzusunda. Etiyopya bahsi geçen Afrika Birliği Misyonu'na Somali'deki çıkarlarını güvence altına almak için dâhil olmuştur (Mastro, 2016: 8).

1.3 SORUNUN TESPİTİ

Etiyopya ve Somali birbirine düşman olan iki ülkedir, her zaman düşmanlığın hâkim olduğu bu ilişki hiçbir zaman barışçıl ve dostane ilişkilere yol açmamıştır. Etiyopya Somali'yi ulusal çıkarlarını tehdit eden, tehlikeli bir ülke olarak görmüştür.

Somali'deki merkezi hükümetin çöküşünden istifade eden Etiyopya ülkeyi istikrarsızlaştıracak veya Somali'daki farklı muhalif örgütlerin yol açtığı riskleri minimize edecek farklı yollara başvurmak suretiyle bu ülkenin içişlerine karışmaya devam eder. Bu, 1991'den beri devam eden bir süreçtir.

2006'da Etiyopya Somali geçici hükümetine destek vermek suretiyle, ülkenin güneyini ve orta bölümünü kontrol altında tutan İslam Mahkemeleri Birliği'ne karşı kapsamlı ve büyük bir saldırı düzenler. Etiyopya askerleri başkent Mogadişu'yu ele geçirip İMB hükümetini devirir. Etiyopya askerleri Somali halkına yönelik bir dizi suçun altına imza atarlar ayrıca halkın savunma amaçlı direnişiyle yüzleşirler.

Bölgedeki dengesizlik ve kargaşadan istifade edip batının sunduğu destekten yararlanan Etiyopya 1991 sonrası bölgede hegemonik bir güç hâline gelir, Afrika Burnu'nu politik açıdan tecrit edilmiş, yaptırımlara maruz kalan bir yer hâline getirir. Bölgenin bir kısmı karışıklık içerisindedir, diğer kısmı ise Etiyopya'dan destek görmektedir.

DERG sonrası başa geçen TPLF Etiyopya'daki iktidar partisi olarak 1991 sonrası sürekli Somali'nin içişlerine karışır. Dış politika konusunda saldırgan bir üslup benimser, farklı örgütler, savaş ağaları, kabileler silahlandırılır, İslamcı örgütlerle savaşırlar.

Somali ile Etiyopya arasındaki ilişki her daim güvensizlik, şüphe ve yayılmacılık fikri üzerine kurulu olagelmıştır. İslam ve Hristiyanlık bölgedeki hâkim dinlerdir. Her bir ülke bu iki din konusunda köklü bir geçmişe sahiptir. İki din de temsiliyet ve rehberlik konusunda önemli bir yerde durmaktadır.

Etiyopya için Somali güvenlikle ilgili bir meseledir. 1977'deki Ogaden Savaşı ve 2006'da Etiyopya'nın Somali'ye yönelik müdahalesi bu sebeple gerçekleşmiştir. Etiyopya birleşik bir Somali'yi kendisi için tehlikeli ve güven telkin etmeyen bir ihtimal olarak görmektedir. Birlik üzerinden iktidarın Mogadişu'da toplanacak olması onun için sıkıntılı bir gelişmedir. Jeopolitika bağlamında güçlü bir Somali Etiyopya'nın aleyhinedir. Etiyopya Somali'yi istikrarsızlaştırma ve onun bölgede öncü bir güç olmamasını sağlama seçeneğine tam da bu sebeple yönelmektedir.

Etiyopya dış politikası son yirmi beş sene içerisinde Somali'yi nasıl etkilemiştir?

Bu çalışmanın ana amacı, Etiyopya'nın dış politikasının 1991-2017 arası dönemde Somali'yi nasıl etkilediğini belirlemektir.

Çalışmanın özel amaçları ise şunlardır:

1. Etiyopya'nın Somali'ye yönelik dış politikasının ve Somali'nin barış süreci üzerindeki etkilerinin tespitedilmesi.
2. Etiyopya'nın Somali'ye yönelik dış politikasına yön veren faktörlerin tanımlanması.
3. Etiyopya'nın Somali'ye müdahalesinin ve islamcı militanlara karşı mücadelesinin analiz edilmesi.

Bu çalışma Somali'de uzun süredir devam eden çatışmayı ve Etiyopya'nın dış politikasının bu çatışmada oynadığı rolü anlama noktasında önemli bir katkı sunacaktır. Çalışma nadiren çalışma konusu edilen Etiyopya ve Somali'nin dış politika düzleminde kurduğu ilişkilere dair gerekli zemini teşkil edecektir. Bu çalışma, ilerleyen süreçte bahsi geçen sahada yürütülecek araştırmalar için gerekli zemini sunmak suretiyle başka araştırmacıların kendi çalışmaları ve bulgularıyla ilişkili literatür incelemesini bulacakları bir tür referans noktası hâline gelecektir. Çalışma aynı zamanda iki ülkenin siyasetçilerinin ve diplomatların yaşanan güçlükler ve iki ülke arasındaki ilişki konusunda daha iyi bilgilenmelerini sağlayacaktır. Tez üzerinden elde edilen bulgular, Etiyopya'nın Somali'ye yönelik dış politikasını belirli bir bağlama oturtma noktasında gerekli ayarlamaların yapılmasını sağlayacak, bu düzlemde ihtiyaç duyulan kimi öneriler sunacak, bu da diplomatların ve siyasetçilerin kurdukları olumlu ilişkilerin gelişmesini mümkün kılacaktır.

1.4 LİTERATÜR ELEŞTİRİSİ

Bu literatür eleştirisi akademik düzeyde kaleme alınmış makaleleri, kitapları, tez, konferans oturumları gibi başka kaynakları incelemektedir. Bu literatür esas olarak dış politika kavramının tanımına genel bakışı içermektedir.

1.4.1 Dış Politika Kavramının Tanımı

“Dış politika, uluslararası arenada amaçlarına ulaşmak ve çıkarlarına göre hareket etmek noktasında bir devletin ortaya koyduğu faaliyetleri ifade etmektedir” (Petric, 2013, s. 12). Dış politika terimi anlam itibarıyla başka devletlerle küresel düzeyde iş yürütme noktasında bir devletin benimsediği politikaya karşılık gelmektedir. F. S. Northedge (1968: 6-7)’in ifadesiyle, dış politika başka devletlere devletlerin istedikleri tarzda siyaset yapmalarını sağlamak için politik nüfuzunu kullanmak demektir. O esasen ülke sınırlarının dışında oluşan güçlerle kurulan ve çalışmaların yürütülmesi için gerekli zemini sunan bir tür ilişkidir. Dış politika aracılığıyla bir ülke başkalarını kendi amaçlarına uygun davranmaya ikna etmeye çalışır. Bu aşamada “sadece ülkenin kendi amaçları ve çıkarları, arzuları ve sorunları değil diğer devletlerin amaçları, çıkarları, arzuları ve sorunları dikkate alınır (Jain, 2018: 164).

Dış politika uluslararası politikayı harekete geçiren tekerleklerden biridir. O ulusal politikadan ayrı tutulamaz, bilâkis onun bir parçasıdır (Jain, 2018: 164). Dış politika başka devletlerle ilişkilerde dikkate alınması gereken ulusal çıkarlardan oluşur. Neredeyse tüm devletler kendi dış politikalarının ilerleyeceği yolu dış çevreye ait gerçekler ve güçlü yanlar tarafından çizilen sınırlar içerisinde çizer.

Dış politika başka devletlerin davranışlarını değiştirmek ve uluslararası ortama onların faaliyetleri uyumlu hâle getirmek için toplumlarca geliştirilen faaliyetler sistemidir (Modelska, 1962: 6-7). Modelska, verdiği tanım dâhilinde, sadece politikanın bu yönüne vurgu yapmakta, dış politikanın asli amaçları olarak devletlerin mevcut davranışını değiştirme meselesine odaklanmaktadır. Oysa dış politika hem mevcut davranıştaki değişimi hem de farklı zamanlarda o davranışın sürekli kılınmasını, devam ettirilmesini içerir. Dış politika egemen devletlerdeki merkezi hükümetlerin birbirleriyle ve küresel sistemle muhtelif hedef veya amaçlara ulaşmak için ilişki kurma yollarını ifade eder. Bir devlet yürüttüğü dış politika üzerinden başka devletlerin kendi amaçlarına uygun davranmaya ikna etmeye çalışır. Ulusal güç bu noktada ikna edici bir unsur olarak devreye girer. Aynı şekilde Philips’in de

gözlemlediği biçimiyle, dış politika devletin dışında yaşanan olaylara veya devletin dışındaki bölgelere yönelik resmi politikaları veya devletin tutumlarını ifade eder (İbrahim, 2018: 120).

Penguin Uluslararası İlişkiler Sözlüğü dış politikayı, devlet denilen aktörlere eyleme geçme, tepki koyma ve ilişki kurma hakkı bahşeden bir faaliyet olarak tanımlamaktadır. Sınırlarda cereyan eden bir eylem olarak dış politikada siyasetçiler iki dünya arasındaki sınırda varlık imkânı bulurlar: devletin ülke içi siyaseti ve dışsal ortam.

F.S Northedge (1968: 21)'in görüşüne göre bir ülkenin dış politikası esasen o ülkeye hem içsel hem de dışsal olan çevresel faktörlerin bir ürünüdür. Padelford ve Lincoln'e (1976: 197) göreyse "dış politika bir devletin hedeflerini ve çıkarlarını bu hedeflere ulaşmak ve çıkarlarını muhafaza etmek amacıyla somut bir eylem hattına dönüştürdüğü sürecin kilit unsurudur. Dolayısıyla dış politika bir yığın ilke ve pratikten oluşur. Bir devletin başka devletlerle kurduğu ilişkileri düzene sokan, işte bu ilkeler ve pratiklerdir (Dhaduli, 2018: 15).

Devlet bu anlamda tek başına hareket edemez. Onun kendi hedeflerini, çıkarlarını, arzularını ve sorunlarını dikkate alması ama aynı zamanda başka devletlerin çıkarlarını, arzularını, hedeflerini ve sorunlarını dikkate alması gerekir. Bu süreç savaşırsız bir diplomasiyle yüklü karmaşık süreçlerden oluşur. Ayrıca belirli bir devletin geleneksel davranışı konusunda yapılan gözlemlere de dayanır (İbrahim, 2018: 122). Bunun dışında kendi dış politikasını uygulamaya sokma noktasında bir devlet uluslararası hukuka ait kuralları ve uluslararası ahlakın ilkelerini görmezden gelemmez. Bu girizgâhın asıl özünü ise dış politika teriminin onu tayin eden faktörlerden ayrı incelenemeyeceği tespiti teşkil etmektedir (Rizwan, 2009: 6).

1.5 SORUNSAL

Çalışma aşağıdaki araştırma sorunlarını test etti:

Etiyopya'nın Somali'ye yönelik dış politikasının uygulanması ile Somali'deki uzun soluklu çatışma arasında ilişki.

1.6 Analizin Teorik Çerçevesi

Bu çalışma Etiyopya'nın Somali'ye yönelik dış politikasını açıklama noktasında politik realizm teorisine başvurmaktadır. Çünkü realizm, dünya

politikaları ve devletlerin anarşik doğası hakkında kapsamlı bir dış politika analizi çerçevesi sağlar.

1.6.1 Politik Realizm Teorisi

Realizm, uluslararası politika sahasında karşımıza çıkan en önemli teorilerden birisidir. Realizm uluslararası ilişkiler ile ilgili çalışmalarda güçlü bir entelektüel geleneğe sahiptir, hâlihazırda farklı teori alanlarında gelişkin bir düşünce okulu kurmayı bilmiştir (Falode, 2009: 2). Realizm, uluslararası ilişkileri güç üzerinden izah eden bir düşünce okuludur (McGlinchey, Walters, & Scheinplug, 2017: 15). Devletlerin birbirlerine karşı güç kullanması bazen “reel politik” olarak adlandırılmaktadır (Falode, 2009: 3). Burada aynı zamanda rekabet ve çatışma meseleleri üzerinde de durulur. Realistler uluslararası alanda asli aktörlerin devletler olduğunu düşünürler, onlara göre devletler kendi ulusal çıkarları uyarınca faaliyet yürütürler, güvenliklerini dert edinirler ve güç için mücadele ederler (Korab-Karpowicz, 2017: 1). Realizmin tespitine göre tüm liderler politik düzlemde hangi fikre ve kanaate sahip olduklarından bağımsız olarak, devletin işlerini rekabet sahasında hayatta kalabilmek için yönetirler (OBE, 2018: 15).

Realizm uluslararası ilişkilerde esas olarak insanların davranışlarına dair realist önermeleri merkeze alır. Realistlerin inancına göre insanların davranışları çoğunlukla ego, bireysel tutkular ve arzularla daha da özelde insanlarda kötülüğün varlığıyla ilgilidirler. Realistler verili koşullarda insanlar kendi hallerine bırakıldıklarında başkalarına kötülük yapacaklarına inanırlar. Donnelly’nin de belirttiği biçimiyle, realistler egoist tutkular üzerinde dururlar ve tüm politik eylemlerde kötülüğün trajik varlığına vurgu yaparlar (Akt. Morgenthau, 1946: 203). Bu tutkuların sökülüp atılamaması sebebiyle çatışma da kaçınılmaz bir hal alır (Niebuhr, 1932: xv). İnsanların kendilerini çatışmanın amaçları doğrultusunda gruplar halinde örgütleyemediği varsayımsal bir dünyayı hayal etmenin bir faydası yoktur (Carr, 1946: 231). Donnelly devamında başka konularda uzlaşmasalar da realistler şu konuda ortaklaşırlar: insan doğası egoist tutkulara sahiptir ve bunlar sökülüp atılamazlar, bu tutkular politikanın merkezi sorununu tanımlar ve devlet adamlığında insan doğasının bu tarafını kontrol etme ihtiyacı belirleyicidir (Donnelly, 2000: 60).

Realistler politik dâhilinde gücü ve güvenliği öne çıkartmayı gerekli kılan uluslararası hükümetin yokluğu (anarşi) ve insandaki bencillik (egoizm) tarafından dayatılan, politika ile ilgili kısıtlamalar üzerinde durmaktadır (Korab-Karpowicz, 2017:

3). Her ne kadar realizm insani arzuların çok çeşitli olduğunu ve değişkenlik arz ettiğini kabul etse de bu akım diplomasi faaliyetinde insan doğasının kötü ve bencil yönlerinin dayattığı sınırlara vurgu yapmaktadır (Thompson, 1985: 40).

Çoğunlukla realizm gücün peşinden koşma, ona malik olma ve gücü uygulamaya sokma sürecinin yönetilmesi meselesine dayanan reel politikte ilişkilendirilmektedir (Duara, 2010: 24). Oysa reel politik dış politika gibi siyaset yapma meselesiyle sınırlı olan, eski bir ilke iken realizm özel bir paradigmadır, daha kapsamlı ve geniş bir teorik-yöntemsel çerçevedir, amacı da uluslararası ilişkiler alanında yaşanan olayları tarif etmek, açıklamak, olacak olayları öngörmektir. Realizm temelli teorilerle liberalizmin işbirliği temelli idealleri çelişir (Korab-Karpowicz, 2017: 3).

Modern dış politikada hâkim olan ana düşünce akımlarından biri de realizmdir. Akademinin de başvurduğu bir yönelim olarak realizmin ideolojiyle bir bağlantısı yoktur. Herhangi bir özel ahlak felsefesinden yana durmaz, ideolojiyi ulusların davranışlarında önemli rol oynayan başat faktör olarak görmez (Walt, 1998: 35). Realistlerin belirlediği öncelikleri Makyavelci olarak tarif etmek mümkündür. Bu kişiler esas olarak kendi uluslarının başka uluslar karşısında sahip olduğu nispi gücü artırma meselesine odaklanmaktadır (Sheldon, 2003: 251).

1.7 ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu tez, Etiyopya'nın dış politikasını ve bu politikanın Somali üzerindeki etkisini incelemektedir. Çalışma Etiyopya'nın dış politikasının Somali'yi nasıl etkilediğini, Etiyopya'nın Somali'ye mü dahalesi ardındaki çıkarları ve faktörleri ayrıca Etiyopya'nın yürüttüğü dış politikanın Somali'deki politik karışıklığa ve güvenlik sorunlarına nasıl katkıda bulunduğunu tartışacaktır. Bu bağlamda çalışma esas olarak Etiyopya'nın Somali'ye yönelik dış politikasının olumsuz etkisi üzerinde duracaktır.

Tezin amaçlarına ulaşmak ve araştırma sorularının gereğini yerine getirmek amacıyla niteliksel bir araştırma yürütülecektir. Bu çalışmada yer verilen veriler hem birincil hem de ikincil araçlar üzerinden toplanacaktır. Temel veriler derinlemesine görüşmeler, ikincil veriler ise akademik planda kaleme alınmış kitaplar, makaleler, gazeteler, raporlar ve meseleyle ilgili siyaset raporları üzerinden toplanacaktır.

Bu araştırmada, Görüşmeciye büyük hareket ve yargı serbestisi veren, esnek, kişisel görüş ve yargıların kökenlerine inmeyi sağlamak için Yapılandırılmamış görüşmeler kullanılacaktır.

Araştırmacı bu konuda yeterli bilgiye sahip 9 kişiyle görüşmüştür. Görüřülen kişiler çoğunlukla siyaset bilimi ve kamu yönetimini öğrenen doktora veya yüksek lisans öğrencileridir. Görüřülen kişiler çoğunlukla Türkiye'de yaşamakta ve temasları Ankara'daki Somali ve Etiyopya büyükelçilikleri aracılığıyla sağlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ETİYOPYA’NIN SOMALİ’YE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASINA VE BU POLİTİKANIN BARIŞ SÜRECİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE GENEL BAKIŞ

2.1 GİRİŞ

Etiyopya’nın Somali’ye yönelik dış politikası üç ana döneme ayrılabilir: Somali’nin 1960’ta bağımsız oluşundan önce Somali’den önceki devlet olma hâli, 1960-1991 arası dönemde Somali devleti ve 1991’de Somali’de devletin çöküşünden bugüne uzanan dönem. İmparator Haile Selassie 1917’de tahta çıktığında Etiyopya’nın topraklarını genişletmeyi ve güvenli limanları aramayı amaçlayan, seleflerin yürüttüğü dış politikayı sürdürmeyi tercih etti. Bu anlayış imparatorun Etiyopya’nın denize erişim olmaksızın varolamayacağına ve hayatta kalamayacağına dair görüşe dayanıyordu. Söz konusu anlayış uzun süre imparatora danışmanlık yapan John Spencer’a aitti.

Habeşistanlılar ile Somililer arasındaki ilişkinin kötüleşmesinin ana nedeni yüzlerce yıl Osmanlı’nın desteklediği Müslümanlarla Portekizlilerin desteklediği Hristiyanlar arasında süren dini ve etnik kavgalardı. Gelgelelim bu çatışma süreci on sekizinci yüzyılda Etiyopya’daki imparatorluk Kızıl Deniz’e erişme ve topraklarını genişletme amacının güdüldüğü yeni bir aşamaya girdi. Örneğin İmparator Menelik Afrika’nın paylaşım sürecine katılan ilk Afrikalı liderdi. İmparator 1891’de Avrupalı güçlere bir bildiri kalem aldı ve Afrika’yı bölüşen bu güçlerden kendi payını talep etti. Bu yazıda Menelik şunları söylüyordu: “Etiyopya paganlar denizinde bin dört yüz yıldır varlığını sürdürmüş olan bir Hristiyan adasıydı. Eğer uzak diyarlardaki güçler gelip Afrika’yı bölüşüyorlarsa ben bu olan bitene kayıtsız yaklaşacak ve her şeyi oturup izleyecek değilim”. İmparatorun isteğini yerine getirmek zorunda kalan Avrupalı güçler Somali’deki Ogaden bölgesini imparatoru yatıştırmak için Etiyopya’ya verdi.

1991’de Somali’de merkezi hükümet yıkıldıktan sonra Etiyopya bölgesel hegemonya hâline gelme, Somali’de ve süren barış inşa etme sürecinde ana aktör olma fırsatını yakaladı. Ulusal çıkarı uyarınca Etiyopya Somali ile ilgili bir dizi barış konferansında ön planda oldu. Birçok uzmanın kanaatine göre Etiyopya bölgesel ve

ulusal çıkarlarının önemli bir parçası olarak gördüğünden Somali ile ilgili barış konferanslarının ana sebebidir.

Etiyopya Somali'deki savaş ağalarına¹ mali, politik ve askeri destek sundu ve Siyad Barre dönemi sonrası dönemde yaşaması muhtemel bir devletin inşası ile ilgili sürecin altını oymak adına bu savaş ağalarını birbirine düşürdü. “Etiyopya'nın sunduğu bu destek çoğu zaman kesintiye uğradı, burada iki istisna söz konusuydu: Somaliland ve Puntland. Ülke sıklıkla taraf değiştirdi, zayıfladığını düşündüğü gücün karşısına geçti, kendi dışına uygun gördüğünde tekrar o güce destek vermeye başladı. Hüseyin Aidid'in başını çektiği Birleşik Somali Kongresi buna dair önemli bir örnektir (Elmi&Barise, 2006: 42).

1992'den itibaren Etiyopya bir yandan da Somali ile ilgili meselelerde önemli bir rol üstlenmeye başladı. Birleşmiş Milletler o dönemde Etiyopya'nın, Cenevre'de Somali'nin Rehabilitasyonu ve Barış başlıklı ilk uluslararası toplantı esnasında Somali'deki uzlaşma sürecinde öncü rol üstlenmesini sağlayarak Etiyopyalı dokuz kişilik heyetin önerisini oyladı. Liderliğini o dönemin sağlık bakanı yardımcısı ve etnik açıdan Ogadenli olan Dr. Abdi Aden'in yaptığı heyet Mengistu rejimine karşı TPLF'in verdiği mücadeleye destek verdiği için Somali'den öç alma fikrini savunmaktaydı.

2.2 ETİYOPYA: DIŞ POLİTİKASINA GENEL BAKIŞ

Birçok tarihçi modern Etiyopya'nın dış politikasını tarihsel planda İmparator II. Tewodros'a dayandırır. Bu dönemde asıl mesele, ülkenin sınırlarının güvenliği, Avrupa'dan teknoloji temini (veya modernizasyon) ve daha az ölçüde de Kudüs şehrinde Darü's Sultan manastır sisteminde Etiyopya'nın haklarıdır (Proutky, 1986: 257). Gelgelelim Tewodros'un diplomatik çabaları İngilizlerin 1868'de düzenlediği sefer ve işgalle birlikte felâketle sonuçlanmış, kral bu saldırı sonucu ölmüştür. Yerine geçen İmparator IV. Yohannes'in Birleşik Krallık'la ilişkiler kurma yönünde ortaya koyduğu çabalara rağmen dünya güçleri Süveyş Kanalı'nın açılışına dek ülkeyi görmezden gelmiş, daha da önemlisi, ülke bir kez daha bölgede patlak veren Mehdici Savaşı ile birlikte tekrar gündeme geldi (Zewde, 2002: 73).

¹ Savaş ağaları, Somali İç Savaşı'nda aktif olarak katılan klan temelli milis liderleridir.

Süreç içerisinde Tewodros'un üzerinde durduğu, sınırların korunması ve modernizasyon meselesi tekrar öne çıktı, bunun nedeni Birinci İtalya-Habeşistan Savaşı idi. Etiyopya süreçte Milletler Cemiyeti'ne girdi (28 Eylül 1923), 1935'te İkinci İtalya-Habeşistan Savaşı başladı. Etiyopya'nın Adwa'da nihai zafere ulaşması ardından II. Menelik hızla bir dizi anlaşma için müzakere masasına oturdu ve sınırları netleştirdi. Fransa'nın elinde olan Somaliland sınırı Mart 1897'de, Britanya'nın elindeki Somaliland sınırı birkaç ay sonra, Haziran 1897'de, İtalya'nın elindeki Eritre ile sınır 1900'de, İngiltere ve Mısır'ın elindeki Sudan sınırı 1902'de, Britanya'ya ait olan Doğu Afrika ile sınır 1907'de, İtalya'ya ait olan Somaliland 1908'de netleşti, bu sayede söz konusu sorun da çözülmüş oldu (Ofcansky & Berry, 1991: 31-33). Her ne kadar İmparator Haile Selassie İngiliz hükümetiyle Woyane İsyanı'nı ezmek noktasında, Etiyopya'da düzenin tesis edilmesi konusunda yardım sağlaması ile ilgili bir anlaşma imzalamayı kabul etmişse de nihayetinde kendisi tahttan indi (Henze, 1985: 42).

İkinci Dünya Savaşı ardından Etiyopya küresel ve bölgesel politikada aktif bir rol oynadı. Birleşmiş Milletler'in kurucu üyelerinden olan "Etiyopya 1951'de Kore'de (Varhola, 2000: 134), 1960'ta Kongo'da BM eliyle yürütülen operasyonlara dâhil oldu. Önceki İmparator I. Haile Selassie aynı zamanda Afrika Birliği Teşkilâtı'nın kurucularından biriydi. Kral aynı zamanda birliğin dönüşümlü olarak değişen başkanlarından biri olarak hizmet verdi. Her ne kadar Bağlantısızlar Hareketi üyesi ise de Etiyopya 1974 Devrimi sonrası Sovyetler Birliği ve müttefikleri ile de yakın ilişki kurdu, 1991'de hükümet değişene dek onların uluslararası politikalarını ve konumlarını destekledi (Korn, 1986: 92).

Etiyopya'nın uzak ve yakın başka ülkelerle günümüzde kurduğu dış ilişkileri ve ülkenin dış politikası ile diplomasisini en iyi muhtelif belirleyici unsurların devrede olduğu bir değişim süreci ve süreklilik olarak tanımlamak mümkündür (AllAfrica, erişim tarihi: 27.12.2018). Ülkenin dış politikası ve diplomasisi her birini farklı politik belirleyiciler ve amaçlarla tanımlı olan üç farklı dış politika sürecinden geçti.

Bu süreçler arasında Etiyopya'nın imparatorluk rejimi süresince uyguladığı dış politikayı ve diplomasiyi (1931-1974), sonrasında totaliter Derg rejimini (1974-1990) ve demokratik federal devletin ortaya çıkışını (1991-2017) saymak mümkündür.

2.2.1 Etiyopya'daki İmparatorluk Düzeninin Dış Politikası (1931- 1974)

Etiyopya uluslararası ilişkiler sahasında en eski ülkelerden biridir. Ancak onun kurduğu dış ilişkiler I. Haile Selassie iktidarı döneminde başlamıştır. Bu dönem boyunca daimi temsilcilikler açılmış, birçok ülkede diplomatik misyonlar çalışmaya başlamıştır (Prasad & Gebresslase, 2015: 86).

1930-1974 arası dönemde iktidarda kalan Etiyopya İmparatoru I. Haile Sellasie ve hükümeti ülkenin dış politikasının formüle edilmesinde ve uygulanmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde Haile Sellasie dış ilişkileri otoriter idaresini güçlendirme noktasında bir araç olarak kullanmıştır. İktidara gelmeden önce Teferi birçok Avrupa ülkesini ziyaret etmiş, bu da onun Avrupa'da epey popülerlik kazanmasını sağlamıştır. Eğitim ve politika sahasında sahip olduğu deneyim kralın Avrupa ülkeleriyle bilhassa Britanya ile güçlü ilişkiler kurmasını mümkün kılmıştır. Bu durum Etiyopya'nın egemenliğine karşı harekete geçen İtalyan emperyalistlerin 1935-36 döneminde ülkeye müdahale etmesine dek devam etmiştir (Sebsebe, 2015: 90).

Britanya'nın kurtuluş (1941) sonrası dönemde etki ve nüfuzunun azalmasıyla birlikte Etiyopya dış ilişkiler dâhilinde işbirliği kurduğu güçleri değiştirdi. 1950'lerden yetmişlere dek uzanan dönemde Etiyopya ABD'li dış politikacılar üzerinden Afrika Burnu ülkelerinin en etkili ve en cazip müttefik hâline geldi (Zewde, 1991: 183).

Genelde geçmişin Etiyopyalı feodal ağaların dış politikadaki ana hedefi, ülkenin ulusal çıkarını korumak yerine otoriter rejimi pekiştirmektir. Ülkenin dış politikasının alabildiğine güvenlik temelli yapısı üzerinden işbirliği kurulan birçok sahada ülke askeri ekipmanlara ve eğitime sahip oldu. Bu da dış politikanın ülkenin gelişimine ve kalkınmasına yönelik çabalarına sunduğu katkıyı iyice azalttı. Etiyopya Avrupa ve ABD ile kalkınma noktasında kurduğu ilişkilerden istifade edemedi (Sebsebe, 2015: 89).

Etiyopya'da 1974'te gerçekleşen halk devrimi ve askeri rejimin tesisi ile birlikte dış politika ile ilgili yaklaşımlarda önemli bir değişiklik gözlemlendi. Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında doğu ve batı arasında ortaya çıkan düşmanlık Etiyopya'nın ABD ile ilişkilerini bozdu, artık ABD'nin yerinde Sovyetler Birliği vardı (Sebsebe, 2015: 89).

2.2.2 Etiyopya'daki Derg Rejiminin Dış Politikası (1974-1991)

Askeri rejim 1974 tahtı devre dışı bıraktı, sonuçta farklı faktörler üzerinden imparatorluk düzeni son buldu. Altmışlarda imparatorluğun farklı bölgelerinde silâhlı çatışmalar yaşandı, öğrenciler imparatorluk rejimi karşıtı direniş için ideolojik cephaneliği temin edecek fikirleri beslediler, bu da ülkenin farklı bölgelerinde imparatorluk düzeninin yıkılması için yolu açtı.

Farklı faktörler üzerinden öğrenciler, öğretmenler, köylüler, memurlar ayaklandılar. Su kesintileri, yetersiz gıda, vergi sorunları, işsizlik, maaşların ertelenmesi ve sosyal hizmetlerde yaşanan sorunlar bu türden faktörlerdendi. Süreç içerisinde rejim sona erdi (Zewde, 2002: 107). Askeri rejim döneminde Etiyopya'nın dış politikası esas olarak Etiyopya devletinin toprak bütünlüğüne, güvenliğine ve egemenliğine yönelik vurguya ve Westphalia ilkelerine dayanmaktaydı (Broich, 2017: 12).

1974'te Derg liderliğinde kurulan askeri cunta 1991'e dek iktidarda kaldı, askeri rejimin başkanı ve silahlı kuvvetler komutanı MengistuHailemariam aynı zamanda dış politikayı da yönetti. Askeri rejimin dış politikası süreç başında Avrupa ülkeleriyle bilhassa ABD ile güçlü bağlara sahip olan Haile Selassie'nin dış politikasıyla aynıydı fakat Cumhurbaşkanı Mengistu dış politikasının yönünü batıdan doğuya çevirdi. Bunun sebebi ABD'nin ülkedeki askeri rejimin zayıf insan hakları karnesi üzerinden desteğin azalmasıydı (Adula, 2018: 193). Askeri rejimde dış politika esas olarak Marksist-Leninist ideolojinin ve Marksist toplum anlayışının etkisi altındaydı. Politika sadece Sovyetler'e bağımlıydı, zira askeri rejim SSCB'yi Etiyopya'nın doğal müttefiki kabul ediyordu (Tekle, 1989: 490).

Bunun yanı sıra Etiyopya Derg rejiminde sosyalizm temelli bir dış politikaya sahipti. Kuşatma zihniyeti üzerine kurulu yaklaşım uyarınca dışarıdan içeriye doğru bir siyaset uygulanmaktaydı. Bu süreçte ülkenin sorunları dışsallaştırıldı. Halefleri gibi yeni cumhurbaşkanı da komşu devletleri düşman kabul etmekteydi. Derg'in şahsen yürüttüğü diplomasi aynı zamanda ülkenin dış politikasını da tanımlıyordu (Adula, 2018: 193).

Halefleri gibi Derg de tarihsel miras, ekonomik kalkınmanın ulaştığı düzey, Afrika Burnu'ndaki politik dinamizm ve uluslararası sistemin normları gibi dışsal unsurların etkisi altındaydı. Bu nedenle takip eden bölümde askeri rejimde Etiyopya'nın dış politikasını tayin eden içsel ve dışsal unsurlar aktarılacaktır (Adula, 2018: 193).

Etiyopya dış politikasını esas olarak ekonomik kalkınma, tarihsel miras, askeri kapasite, politik gelişme ve istikrar, toplum-devlet ilişkisinin niteliği, liderliği şahsiyeti ve askeri rejim esnasında liderin sunduğu imaj tayin ediyordu (Tekle, 1989: 490).

2.2.3 Etiyopya Halkın Devrimci Demokratik Cephesi'nin Dış Politikası (1991-2017)

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve sonrasında dünya politikasında yaşanan gelişmeler Etiyopya'daki rejimin değişimine neden oldu. 1991'de geniş bir etnik ve bölgesel temele sahip olan gerilla örgütleri orduyu iktidardan uzaklaştırıp Etiyopya Halkının Devrimci Demokratik Cephesi'ni (EPRDF) kurdu. Bu da Etiyopya'nın batı merkezli dış politikasının ve stratejisinin canlanmasına neden oldu.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Etiyopya dış politikası ve stratejisi önemli ölçüde piyasa ekonomisinin ve liberal demokrasinin tanımladığı genel paradigmanın etkisi altındaydı. EPRDF'in dış politikası ve strateji belgesi de esas olarak bu zihniyete dayanmaktaydı. Buradan yerel siyasetin demokratikleştirilmesi fikri desteklendi, stratejik ticaret müzakerelerine aktif olarak katılmak suretiyle ekonomik kısıtlamaların kaldırılması için çalışıldı, yardım ve doğrudan yabancı yatırımı öncelikli hale getirildi (EPRDF, erişim tarihi: 03.11.2018). Politika belgesi Etiyopya'nın dış politika ilkelerini belirlemeye çalıştı ama bu belge hâlen daha duyguların, Müslüman ülkelere yönelik bin yılı aşkın zamandır hâkim olan eski korkuların etkisi altındaydı.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle EPRDF'in kurduğu, Somali hükümetinin desteklediği askeri rejim çökmüş, ülkenin iç siyaseti federal sistemin benimsenmesiyle birlikte önemli ölçüde değişmiştir. Federal Demokratik Etiyopya Cumhuriyeti adını benimseyen yeni hükümet, her bölge hükümetine merkezi hükümet karşısında bağımsızlık bahşetmiştir. Fakat ülkedeki dış politikanın güvenlik temelli inşa edilmesine dönük adımlar devam etmiş, bu da doksanlarda Etiyopya'dan kopan Eritre ile sınır çatışmalarına yol açmış, Eritre, Somali'ye politik ve askeri açıdan müdahale edip içişlerine karışmaya başlamıştır. EPRDF artık Etiyopya'daki liderlere hâkim örgüttür, iktidarı pekiştirmeyi bilmiştir. İlk başbakan Meles Zenawi 1995'ten 2012'ye dek iktidarda kalmıştır. Onun yerini aynı zamanda EPRDF'nin de başkanı olan dışişleri bakanı ve başbakan yardımcısı Hailemariam Desalegn almıştır.

2.3 GENEL BAKIŞ: ETİYOPYA’NIN SOMALİ’YE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

1960’ta elde edilen bağımsızlıktan beri Somali ve Etiyopya arasındaki ilişkiler barış, dayanışma ve sağlıklı bir zemin üzerine kurulu değildir. İlişki esas olarak güvensizlik, şüphe ve çatışma üzerine kuruludur. İki ülke 1964-65 ve 1977-78’de iki büyük savaşta karşı karşıya gelmiştir.

Habeşistanlılarla Somalililer arasındaki ilişkiyi asıl sakatlayan, Hristiyanların desteklediği Portekiz imparatorluğunun, Müslümanların desteğini alan Osmanlı’nın kovulmasına tanıklık eden yüzlerce yıllık döneme hâkim olan dini ve etnik düşmanlıktır (Laitin & Samatar, 1987: 45). Fakat iki ülke arasındaki çatışma yeni safhaya girmiş, bu safhada toprak açısından genişleme ve Kızıl Deniz’e ulaşma meselesi Etiyopya’nın on sekizinci yüzyılda ana hedefleri hâline gelmiştir. Örneğin İmparator Menelik, Afrika’yı kendi aralarında bölüşen Avrupalı güçlere 1891’de bir bildiri kaleme alıp kendi payını talep etmiş bir isimdir ayrıca kral, Afrika’nın taksim edilmesi sürecine aktif olarak katılan tek Afrikalı liderdir.

Etiyopya, Somali’de olan biteni her zaman çok ciddiye almıştır. İki ülke hem 1964’te hem de 1978’de savaşmış, Somali bu süreçte işgal edilmiştir. Dolayısıyla Etiyopya’nın güçlü bir Somali’nin neler yapabileceğini anlamak istemesi gayet doğal ve anlaşılır bir durumdur. Özellikle Somali Ogaden bölgesiyle ilgili iddiasından hiçbir zaman vazgeçmemiştir (Moller, 2009: 20).

Etiyopya’da art arda iktidara gelen hükümetler, Somali’deki saldırgan bir nitelik arz eden ilhakçı ve milliyetçi tutuma karşı her daim paranoid bir tutum sergilemişlerdir. Bu bir dizi sebebin bir sonucudur ve bu sebepler Somali’nin bölgede yürüttüğü dış ilişkilerin temel niteliği olarak görülebilir (Tadesse, 2002: 156).

Afrika Burnu 1991’de Somali’deki merkezi hükümetin çöküşünü takip eden yirmi yılı aşkın bir süre boyunca istikrara kavuşamamıştır. Sonuçta Etiyopya Somali’deki huzursuzluğu ve karışıklığı iç güvenliği için ciddi bir mesele olarak görmüştür, bu tedirginliğin ana sebebi ise Somali’de süreç içerisinde birçok İslamcı örgütün ortaya çıkmış olmasıdır. Etiyopya Somali’yi üs olarak kabul eden İslamcı örgütler sebebiyle iç güvenliğinin risk altında olduğunu iddia etmiştir (Belay, 2013: 7).

2.3.1 1960-1991 Arası Dönemde Etiyopya’nın Somali’ye Yönelik Dış Politikası

Etiyopya’nın Somali’ye yaptığı son müdahaleyi anlama noktasında asıl önemli olan, Etiyopya’daki liderlerin Somali’ye dair algılarındaki eğilimlere bakmak

gerekmektedir. Art arda başa geçen Etiyopya hükümetleri saldırgan Somali milliyetçiliği karşısında paranoya üzerine kurulu bir tavır sergilemiş, Etiyopya esas olarak iç güvenliği için korku beslemiştir (Tadesse, 2002: 156). Bunun bir dizi sebebi vardır. Somali'nin bölgede yürüttüğü dış politika her zaman ulusal güvenlik ve toprak bütünlüğü meselesi olarak görülmüştür. Örneğin 1960'ta elde edilen bağımsızlıkla birlikte Somali'de başa geçen milliyetçi hükümet Büyük Somali hedefine ulaşabilmek adına Ogaden'deki özgürlük hareketlerine destek vermiştir (McGinnis, 1991: 2). Bu dönemin diğer önemli politik özelliği ise iki süper güç, ABD ve SSCB arasında süren Soğuk Savaş'tır. Dolayısıyla Somali'nin desteklediği özgürlük savaşçılarının yol açtığı tehditten kurtulmak ve bölgede, dünya siyasetinde sahip olduğu ulusal çıkarı güvence altına almak amacıyla Etiyopya dış politikasını ve hedefini dikkatli bir biçimde belirlemiş, bu noktada politik bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün korunması meselesine vurgu yapmış, bu iki husus dış politika sahasında ana hedefler olarak belirlenmiştir (Mesfin, 2004: 1).

Siad 1969'daki askeri darbe üzerinden iktidara geldikten sonra her iki ülke müttefiklerini değiştirdi ve 1977'de büyük bir çatışma yaşandı (Tareke, 2019: 1). Bu dönemde Somali Ogaden bölgesinin yüzde doksanından fazlasını ele geçirdi (Kigen, 2002: 20). Etiyopya'nın 1960-1991 arası dönemde Somali'ye yönelik dış politikası Büyük Somali sloganlarının farkında olanlarca yürütüldü. İmparatorluk hükümeti ve Derg rejimi Siad Barre döneminde Somali'ye yönelik tavrını askerileştirdi. Barış politikası dışında tutan ülke, tehdidi askeri mantık üzerinden tanımladı. Dış politika ve güvenlikle ilgili çıkarlar esas olarak militarizasyon ve savaş üzerinden tanımlıydı. Somali'nin yirmi yıllık dönemde Etiyopya'nın Somalililere ait Ogaden bölgesini işgal etmesi sebebiyle iki kez açtığı savaşla yüzleşen Haile Selassie ve Derg düşman Somali devletine karşı sürekli tetikte kaldı ve ona karşı yaklaşımlarda ihtiyatlı bir tutum sergiledi. Barış içerisinde bir arada yaşama, muhtemel ortaklık ve işbirliği ayrıca her türden insani ilişkiler üzerine kurulu söz dağarcığı hiçbir zaman gündeme gelmedi, bu yönde hiçbir adım atılamadı (Tsegaye, 2009: 37).

Güvensizlik ve ihtiyat üzerine kurulu olan bu türden bir dış politika ve ilişki, 1991'de Somali devletinin çökmesine ve Derg rejiminin yıkılmasına rağmen devam etti (Tsegaye, 2009: 37).

2.4 ETİYOPYA’NIN SOMALİ BARIŞ KONFERANSLARINDAKİ ROLÜ

Etiyopya'nın müdahalesi nedeniyle, Somali Barış süreci Genel Said Barre Rejimi'nin çöküşünden bu yana Somali ihtilafını çözmede başarısız oldu. Etiyopya'nın karışması, Somali ihtilafının sürekliliğinde en önemli ve kalıcı faktördür. Bu karışıklık tüm yağmacılara (gruplar ve bireyler) barınma ve silah sağlamıştır. En önemli barış anlaşmalarını batladı ve Kenya'daki Somali barış sürecini manipüle etti. Etiyopya sık sık sınırdan silah yolladı ve zaman zaman Somali'nin güneyindeki bazı kasabaları işgal etti. Başka bir deyişle, güçlü ve iyi konumlanmış bir devlet olan Etiyopya, zayıf ve bölünmüş bir Somali'yi devam ettirmeyi amaçlayan düşmanca bir komşudur.

2.4.1 Arta Barış Konferansı (2000)

Arta Barış Konferansı'nda (2000) Somali barış sürecinin arabuluculuk ekibinde Cibuti, Etiyopya, Eritre, Kenya ve Sudan gibi bölge ülkeleri yer almaktaydı. Bu ülkeler Arta sürecinin sonuçlarının kabul edilmesi noktasında muhaliflerine baskı uyguladı ve onlara kendi çözümünü dayattı. Bu ülkeler Somalililere bir çözüm dayatsa da bazıları ortaya çıkan sonucun sağlama alınması yönünde politik bir taahhütte bile bulunamadılar. Etiyopya El-İttihad örgütünün ilham verdiği bir İslamcı hükümet olarak Abdulkasım Salat Hasan'ın kurduğu Geçici Ulusal Hükümeti ilk mahkûm eden ülkeydi. Geçici hükümete güçlenme fırsatı vermediler, hükümet esas olarak liderlerinin bulunduğu Mogadişu'da bile varlık imkânı bulamadı. Bunun sonucunda geçici ulusal hükümet savaş ağalarıyla temas kurma pahasına uluslararası meşruiyet elde etmek için uğraştı. Savaş ağaları Mogadişu'daki hâkim politik ve askeri güçtü. Bu türden dinamikler karşısında hükümet Mogadişu'daki İslam Mahkemeleri ile ilişki geliştirdi. Bu noktada hükümetin nihayetinde şariat mahkemeleriyle ilişki geliştirmeye mecbur kaldığını söylemek mümkün, zira hükümet Etiyopya ve başka ülkeler eliyle Hükümetler Arası Kalkınma Kurumu bünyesinde yalnızlaştırıldı.

Etiyopya başbakanı Meles Zenawi cumhurbaşkanı Salad'ın göreve başlama törenine katıldığında Etiyopya hâlen daha yeni hükümeti mahkûm eden devletti” (Makhubela, 2012, s. 3). Süreç içerisinde Cibuti'nin hâkimiyetini hisseden ve bazı İslamcı örgütlerin ve bireylerin oynadığı rolü gören Etiyopya geçici hükümete karşı sistematik bir kampanya başlattı ve bunları El-Kaide yanlısı olarak damgaladı. Ayrıca

Rahanweyn Direniş Ordusu lideri Albay Hasan Nur “Şatigudud” gibi savaş ağalarını etkisi altına aldı. Albay Etiyopya’ya Somali Ulusal İttifak liderlerinden Baidoa’nın yakalanması konusunda yardımcı oldu (Elmi & Barise, 2006: 41).

Sonrasında Etiyopya Arta’da ulaşılan sonuçlara karşı çıkan tüm savaş ağalarını ve kişileri örgütledi ve bunları Awasa şehrinde Arta sonuçlarına alternatif sonuçların oluşmasını sağlamak amacıyla bir araya topladı (Elmi & Barise, 2006: 41). Etiyopya savaş ağalarını geçici hükümete karşı silahlandırmak istedi. Mart 2001’de savaş ağaları Somali’nin Restorasyonu ve Uzlaşma Komitesi’ni (SRRC) kurdu ve o günden sonra komitenin başkanlığını Hüseyin Aidid yaptı (Schlee, 2010: 116). Etiyopya geçici hükümetin faaliyetlerini sabote etmek adına Mogadişu gibi güney Somali şehirlerinde faaliyet yürüten farklı SRRC örgütlerine kara mayını, cephanelik ve silâh gibi unsurları içeren kapsamlı bir askeri yardım yaptı.

Güvenlik Konseyi, Somali’ye silâh gönderilmesine son verilmesi de dâhil tüm hükümetlere bir dizi talepte bulunan bir kararı yürürlüğe sokmasına karşın, Etiyopya BM’nin tanıdığı Somali hükümetine karşı çıkan Somalili örgütlere silâh vermeye devam etti. Muhamud Jama Uganda’da İslam Üniversitesi, Siyaset Bilimi, Yüksek Lisans öğrencisine göre, Etiyopya’nın geçici hükümete yönelik eleştirisi, cumhurbaşkanının ve başbakanı Ali Halif Galeyr’in Barre’nin yayılmacı hükümetinden gelen isimler olduğu ile ilgiliydi. Etiyopya ayrıca bu isimlerin İslamcılara sırtını dayadığını ve Mogadişu’daki İslam Mahkemeleri’yle sıkı ilişkiler geliştirdiğini söylüyordu. Cumhurbaşkanı Salad, Barre’nin içişleri bakanı iken başbakan Galeyro döneminde sanayi bakanı olarak hizmet vermişti. Etiyopya açısından Somali kaynaklı yayılmacı siyaset ve radikal İslam iki önemli tehditti. Muhammed Jama ayrıca bu iki tehdide güçlü ve birleşik Somali tehdidini ekliyor. Bu da Etiyopya’nın mevcut statükoyu korumayı önemli bir politika olarak görmesine yol açıyor(Makhubela, 2012: 3). Makhubela’ya göre geçici hükümet Etiyopya tarafından uluslararası planda yalnızlaştırıldığı için şeriat mahkemeleriyle çalışmak zorunda kaldı. 2004’teki Mbagathi Barış Konferansı çatışmaları çözüme kavuşturmak için oluşturulmuş süreç olarak Arta sürecine yönelik direnişin göstergesiydi.

2.4.2 Mbagathi Barış Konferansı (2004)

Mbagathi Barış Konferansı ABD'deki 11 Eylül saldırılarının uluslararası durumu büyük ölçüde değiştirdiği bir dönemde toplandı: “Mbagathi Barış süreci Somali'de hiçbir vakit halkın desteğini alamamış olan önceki barış süreçlerinin yaptığı tüm yanlışları tekrarladı. 11 Eylül sonrası sürecin genel bağlamı dâhilinde başarısız devletler uluslararası teröristler için güvenli bir sığınak olarak algılanmaktaydı bu algı Bush yönetiminin Somali'deki çatışmaları anlama tarzını da etkilemekteydi. Söz konusu tarz sonrasında bölgedeki tüm ülkeleri etkiledi (Lewis, 2008: 125). Menkhaus (2003: 14-15)'a göre çökmüş hâlde olan devletlerin uluslararası teröristler için güvenli bir sığınak olduğuna dair o eski düşünceye itiraz ediyor ve Somali'nin El-Kaide için ideal bir güvenli sığınak olma noktasında tüm unsurlara sahip olduğunu söylüyor. Ancak yazar aynı zamanda Somali örneği konusunda araştırmacıların terörizmle çökmüş durumdaki devletler arasında kurdukları ilişkiyle alakalı önermelerinin kısmen yanlış olduğunu iddia ediyor. Daha önemlisi ise Menkhaus teröristlerin zayıf devletleri tercih ettiklerinden ve buraları güvenli bulduklarından bahsediyor. Esasında ulusötesi suç şebekeleri ve teröristler hareket imkânı sunmayan Somali gibi devleti tümünden çökmüş devletlerde kendilerine yer buluyorlar. Yönetim kurumlarının zayıf veya yolsuzluğun rahatça gerçekleştiği devletlerde gelişip serpiliyorlar.

Mbagathi barış sürecinin temel içeriğinin Somali'yi bölen meseleyi çözüme kavuşturmaktan çok çökmüş devletlere dair uluslararası algıyı ele alma ve bu devletlerin uluslararası terörizmle ilişkisini değerlendirme üzerine kurulu olduğunu söylemek mümkün. Somali'deki çatışma süreci aynı zamanda Etiyopya ile Eritre arasında süren bir vekâlet savaşıydı. Burada devreye giren arabuluculuk, çatışmanın kaynaklarını ele geçirme konusunda başarısız oldu. Bu makalenin de ifade ettiği biçimiyle, söz konusu kaynaklar toprak, su ve otlaklardı. Somali'de hayat bu üç mesele etrafında dönüyor, dolayısıyla bu meseleler ele alınmadığı sürece çatışma ortadan kalkmayacaktır. Mbagathisüreci ise sadece Geçici Federal Hükümet'in (GFH) oluşmasını sağlamıştır.

“Federal” sözcüğüne yönelik atıf federal bir devlet formu üzerinde durulduğuna dair bir yanılsamaya yol açmaktadır. zira süreç içerisinde herhangi bölgeye veya yerelliğe güç devredilmemiştir. GFH en iyi hâliyle merkezi bir yönetim formudur. Burada sadece federal sözcüğünün kabileler konfederasyonunu ifade ettiği

üzerinde durulabilir. Brons (2001: 27)'a göre Somali'deki çatışma sürecini çözüme kavuşturmak için gerekli mekanizmalar ülkenin kabilevi yapısında mevcuttur, dolayısıyla belki de Mbagathi süreci tam da bu sebeple kabileler konfederasyonu gibi bir sonuç vermiştir. Her ne kadar Mbagathi süreci beş kabile üzerine kurulu politik yapıyı ele almışsa da bu politik ifadeye gerekli anlamı verememiştir. Somali ulusu egemen ailelerden oluşan bir konfederasyon olarak örgütlenmiştir. Bu egemen aileler birbirlerinden net sınırlarla ayrılmış topraklara sahip değildirler. Otlak ve su arama derdiyle sürekli oradan oraya hareket eden toplulukların yaşadığı bir yerde bir kabilenin yaşadığı toprakların sınırlarını çizmek de o ölçüde zorlaşmaktadır (Notten, 2005: 130).

Somali göç yolları otlaklar ve su arayışının belirlenimi altındadır. Yerleşik kabilelerde ise belirleyici olan ekilebilir tarım arazileridir. Bu tespiti yapan Brons (2001: 27) üretim tarzlarından türeyen kimliklerin Somali'de siyasetin en önemli bileşeni olduklarını söylemektedir. Somali'deki çatışma süreci esasen hayatta kalma araçlarıyla alakalıdır. Göçebeler için burada mesele su ve otlak, diğer arazilerde ise çiftliklerdir. Bunlar arabuluculuğun sürdürülebilir bir barışın güvence altına alma noktasında dikkate alması gereken hususlardır.

Bu barış konferansı nihayetinde Mogadişu'daki savaş ağaları ve İslamcı aşırıları gibi bir dizi sebebe bağlı olarak başarısız olmuştur. Fakat birçok uzmanın kanaatine göre bu barış konferansının başarısızlığının asıl sebebi Etiyopya'dır.

Etiyopya, Hükümetler Arası Kalkınma Kurumu (IGAD) üyesi devletlerin başkanları Etiyopya'ya 2001'deki Hartum toplantısı esnasında Kenya'da yeni bir barış konferansı toplanması yönünde çağrıda bulunan bir kararı kabul etmeye zorladıkları noktada, 2000 Arta Süreci'nin tamamlanmadığı konusunda, ortaya çıkan tüm sonucu çöpe atana dek ısrarcı oldu (Elmi & Barise, 2006: 42). Etiyopya'nın bölgesel çıkarları konusunda bu ülkenin hareket alanını genişletmek için gerekli bir araç hâline gelen IGAD Mbagathis ürecini devreye soktu ve bu süreci Cibuti, Etiyopya ve Kenya gibi sınır devletlerinin temsilcilerinden oluşan bir teknik komiteye devretti. "Komite'ye önyargısız bir biçimde sürece liderlik etmesi ayrıca Somali konusunda Etiyopya ile Cibuti arasında arabuluculuk yapması beklenen Kenya başkanlık etti (Jonson, 2009: 52).

15 Ekim 2002'de Eldoret'te düzenlenen konferansın açılışına üç yüzden fazla Somalili grup lideri, geleneksel ve dini liderler, siyasetçiler ve sivil toplum temsilcileri

katıldı. Bunlara IGAD üyesi devletlerin başkanları ve diplomatik temsilcileri eşlik etti. Salad Mohamed, Mogadishu Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü mezununun ifadesiyle Mbagathi Barış Konferansı uluslararası koşulların 11 Eylül olayların sonucu değiştiği bir dönemde toplandı. Somali'nin terörist örgütler için güvenli bir sığınak hâline gelme ihtimali konusunda endişeye kapılan ABD 1993'te Kara Şahin'in düşüşünden beri Somali'ye yönelik sürdürdüğü yaklaşımını değiştirdi.

ABD yeni çıkarlara sahip oldu ve bu çıkarlar Oxford Üniversitesi'nden Harry Verhoeven'in tarif ettiği biçimiyle ABD'nin sürdürdüğü Terörle Küresel Mücadele dâhilinde “şerif yardımcısı” olarak iş gören Etiyopya Şubat 2003'te Nairobi'nin dışında bulunan Mbagathi'deki barış konferansında hâkim güç olma imkânı buldu. Bu konferansta da Etiyopya hâkim olmadığı tüm diğer barış konferanslarında olduğu gibi bu süreci de mahvetmeyi bildi. Tıpkı Arta süreci ve 1997'deki Kahire Anlaşması'nda olduğu gibi burada da Etiyopya sürecin temellerini yıktı. Mohahmu Jama'ya göre, “Etiyopya aynı zamanda süreci uzattı ve gündemini, tartışma süreçlerini kontrol altına aldı. Kenya'nın yardımıyla süreçte geleneksel, dini liderlerin ve sivil toplum liderlerinin rolünü marjinalleştirdi ve süreçte savaş ağalarının hâkim olmalarını sağladı ve bu noktada bilhassa Etiyopya yanlısı savaş ağalarına güç ve yetki verdi. Somali kaynaklı yayılmacılık ve aşırıcılık konusunda endişeleri bulunan Etiyopya ve Kenya Mbagathi barış konferansı üzerinde kendi nüfuzlarını kullanarak kabile temelli federal sistemin benimsenmesini sağladı (Elmi & Barise, 2006: 4).

2004'ün sonunda Etiyopya geçici federal sözleşme ile kendisine uygun bir hükümet kurdu. Bu hükümete savaş ağalarının hâkim olduğu bir meclis eşlik etti. Bu meclisse Ekim 2004'te yeni geçici federal hükümetin cumhurbaşkanı olarak, Etiyopya'nın himayesinde bulunan savaş ağası Puntlandlı Albay Abdullahi Yusuf'u seçti (Palmer, 2014: 37). Albay Yusuf ise Etiyopya'nın 1997 ve 2000'de Kahire Anlaşması ile geçici hükümetin altındaki halıyı çekmesine yardım etti. “Başbakan Ali Muhammed Gedi Arta konferansında pek etkili olamayan Etiyopya'ya müttefik savaş ağalarından oluşan bir bakanlar kurulu oluşturdu (Palmer, 2014: 37). 2005'te Kenya'dan Somali'ye taşınan geçici federal hükümet o kırılgan yapısıyla ilkin Jowhar'ı ardından Baidoa'yı merkez hâline getirdi. Her ikisi de tehlikeli kabul edilen Mogadişu'dan uzak yerlerdi (Kohn, 2006: 512).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ETİYOPYA'YI SOMALİ'NİN İÇİŞLERİNE KARIŞMA KONUSUNDA

TEŞVİK EDEN FAKTÖRLER

3.1 GİRİŞ

Bölgesel bir güç olarak Etiyopya, Somali'yi ekonomik ve politik açıdan kendi lehine olan ortamını etkileyebilecek potansiyel bir bölgesel rakip olarak görmektedir. İki ülke arasında uzun süredir varolan mücadelenin tarihi, Hristiyan Habeşistan'ın dörtte üçünün Müslüman Adal Sultanlığı'na geçmesine neden olan, Portekiz'in desteklediği Habeşistan krallığına karşı Osmanlı'yla ittifak kurmuş Adal Sultanlığı ile gerçekleştirilmiş 16. yüzyıldaki savaşa dek uzanır. İki ülke, 1964-1965 ve 1977-1978'de olmak üzere iki kez savaşmış, bu savaşlara sebep olan sorunlar hâlen daha çözülememiştir. Etiyopya Dışişleri Bakanlığı internet sitesinde de aktarıldığı biçimiyle Etiyopya, Somali'nin Etiyopya'ya karşı olduğuna inandığı örgüt ve ülkelerle her daim ittifak kuran, Etiyopya'nın huzurunu bozan ve komşularına düşmanlık eden, yayılmacı bir devlet olduğu kanaatindedir. Etiyopya'nın Somali ile ilişkisi, her daim güvensizlik ve şüphe üzerine kurulu olmuştur.

Bu bölümde çalışma, Büyük Somali ideolojisine ve İslamcı aşırııcılara yönelik korkusu ardındaki tarihsel faktörler üzerinde durmak suretiyle, Etiyopya'nın Somali'ye müdahalesini teşvik eden ana faktörleri incelemektedir.

3.2 TARİHSEL FAKTÖRLER

Etiyopya'nın Somali'ye yönelik dış politikası, Somali bağımsız olduğu günden beri hiç değişmemiştir, lâkin bu süreç, hükümet sisteminde belirli bir değişikliğin yaşandığına tanıklık etmiştir. Somali'deki Adal Sultanlığı'nın Hristiyan Habeşistan Krallığı'nı işgal etmesinden beri hiç değişmemiş olan Etiyopya dış politikası, bir dizi faktör üzerinden biçimlenmiştir.

Somali Adal Sultanlığı, Osmanlı İmparatorluğu'ndan aldığı destekle Hristiyan Habeşistan Krallığı'yla savaşmıştır. 1529'da Somali Sultanlığı'na bağlı askerler kendisinden sayıca daha kalabalık olan Etiyopya'yı mağlup etmiş, Hristiyan

Habeşistan'nın topraklarının dörtte üçünü Müslüman Adal Sultanlığı ele geçirmiştir (Adejumobi, 2006: 178). Sonrasında Etiyopya, dış ilişkilerini geliştirmeye başlamış ve Portekiz'le ilişkiler kurmuştur. Christopher da Gama'nın komutasında yardıma gelen Portekiz ordusu, ülkenin özerkliğini ve hâkimiyetini yeniden sağlamasına katkı sunmuştur (Burton, 1966: 181).

İmam Gurey'in ülkeyi fethetmesiyle Habeşistan'da Hristiyanlık büyük ölçüde silinip gitmiştir. Bugün bile Etiyopyalılar, bu dine dair hususları anımsamamaktadırlar. *Layers of Time: A history of Ethiopia* isimli çalışmanın yazarı olan Henze (2002: 90)'ye göre, bugün bile dağlarda yaşayan bir Hristiyan çocukken Ahmed Gurey ile ilgili hikâyeler dinlemiştir. Yazarın aktardığı kadarıyla Etiyopya'nın son imparatoru Haile Selassie (1917- 1974) İmam Gurey'i hatıratında anmaktadır: Kuzeyde, sanki bu felâketler dün yaşanmışçasına, Gurey'in kasabaları, kaleleri, kiliseleri ve manastırları yok ettiğini söyleyen birçok köylü gördüm.

Somali için ise Gurey, Abisinya'nın saldırılarına karşı koymuş, ülkesi için mücadele etmiş, eski çağlardan kalma toprakları için savaşmış bir milli kahraman iken Etiyopya için o bir işgalci, fatih ve antik Etiyopya devletini imha edendir. Bu yüzlerce yıllık kin, bugün hâlâ iki ülkeye hâkimdir, hatta bugün bile ilişkilerine yön vermektedir (Ruhela & Aidid, 1994: 334). Tekle(1989: 495)'e göre, İmparatorluklar çağından beri Etiyopya'yı yönetmiş olan farklı rejimlerin algılarına asıl hâkim olan husus, komşu devletlere yönelik şüphedir. Bu tarih, diğer faktörlerin yanında, Etiyopya'nın Somali'ye yönelik olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde geliştirdiği dış politikasını biçimlendiren ana unsurdur.

Abdifatah Hared, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Doktora öğrencisine göre Afrika genelinde yaşanan karışıklık esnasında Etiyopya Avrupalı sömürgecilerden aldığı yardım üzerinden yayılmacı bir politika gütmek amacıyla bu sömürgecilerle iyi ilişkiler geliştirmiştir. Ogaden, çok geniş, sınırları net çizilmemiş bir bölgedir ve burada Somalili göçebeler yaşamaktadır. Ogaden'den güneydoğu hattı boyunca Etiyopya'nın güneyindeki dağlara dek uzanan bölge, bu göçebelerin yurdu (Bamfo, 2010: 57). Etiyopya ile Somali'de bulunan eski İtalyan toprakları arasındaki sınır konusunda yaşanan kafa karışıklığı, sömürge döneminden beri hüküm sürmektedir. İmparator Menelik döneminde Etiyopya 1890'ların sonlarında Somali'ye girmiş, bu saldırı, Etiyopya'nın bölgeye eskiden hâkim olduğu tespiti üzerinden gerekçelendirilmiştir (Turner, 1993: 39). Bu noktada

İngiliz valiliği tuhaf bir konuma düşmüştür, zira Büyük Britanya Somalili kabile üyeleriyle koruma amaçlı anlaşmalar imzalamıştır (Lewis, 1965: 47-49). Otuzların ortasından itibaren Etiyopya’da İmparator I. Haile Sellassie’nin dönemi başlamış, bu dönem 1974’teki askeri darbe ile sona ermiştir.

Schraeder (2005: 107)’e göre, sonradan ortaya çıkan yayılmacı Somali milliyetçiliğinin zeminini İtalyanların yaşadıkları Somali topraklarının geçici süre birleştiği dönem teşkil etmektedir. Bu dönemde Etiyopya’daki Ogaden bölgesi 1935’te Etiyopya’nın işgal edilmesi sonrası İtalyanların elinde bulunan Somaliland’a eklenmiştir. Kırklarda İtalya bir kez daha İngilizlerin işgali altında bulunan Somaliland’ı Etiyopya’ya katmıştır. Britanya bu toprakları 1941’de yeniden işgal ettiğinde, Cibuti hariç Burun’daki tüm işgal altında olan Somali toprağını tek bir idare altında birleştirmiştir. Abdifatah Hared’in de aktardığı biçimiyle, 1945’te İngilizlerin Ogaden’i de içerecek ayrı bir Somali devletinin kurulması fikrine destek verme ihtimalinden çekinen Haile Sellassie, İtalyanların elinde bulunan Somaliland’ı ‘kaybedilmiş devlet’ olarak niteleyip üzerinde hak iddia etmiştir. 1948’de İngilizler Ogaden’i boşalttığı anda Etiyopya Ogaden’deki en büyük şehri ele geçirmiştir. Somaliland’ı yöneten Büyük Britanya, Ogaden ile Etiyopya’nın güneyindeki dağlık bölgenin güneydoğusuna dek uzanan Haud konusunda Somali ve Etiyopya arasında süren ihtilafı çözüme kavuşturmaya çalışmıştır. Somali Somali-Etiyopya sınırını tanımlayan tüm altmış öncesi anlaşmaları reddetmiş, sonuçta Somali’nin bağımsızlığını elde etmesi üzerinden birkaç ay geçtikten sonra silâhlı çatışmalar yaşanmıştır. Bağımsızlık sonrasında Somali’nin yürüttüğü siyasetin merkezinde pan-Somalicilik vardır. Bu, Somalililerin yaşadıkları tüm bölgeleri tek bir ülke bünyesinde birleştirmeyi öngören ideolojiyi ifade etmektedir. Ulusal bayrağın üzerindeki beş köşeli yıldız, Somali ulusunun parçası kabul edilen bölgeleri temsil etmektedir. Bunlar Ogaden, Cibuti ve Kenya sınırındaki bölgeyi göstermektedir (Rinehart, 1982: 39).

Etiyopya ile Somali arasında yaşanan gerilim, 1960’ta iyice tırmanmış, ilk başta küçük çatışmalar yaşanmış, toprak işgaline dönük ajitasyondan ziyade, insan ve canlı hayvan kaçırma veya vergi toplama gibi olağan olaylara tanık olunmuştur. Brown (1961: 167)’e göre, Etiyopya-Somaliland arasında sınır konusunda yaşanan ihtilafı “volkan” olarak tanımlamaktadır. Bu volkan, uzun süredir faaliyete geçmemişse de hâlen daha aktiftir ve her an patlamaya hazırdır. Brown’un da gözlemlediği biçimiyle sorun, Somalililerle etnik ilişkiye sahip konulardan

kaynaklanmaktadır. Bu insanların bir kısmı, Ogaden olarak bilinen Etiyopya topraklarında yaşamaktadır.

Abdifatah Hared'in aktardığı biçimiyle, Somali'nin derdi sadece Haud'daki otlakları yeniden ele geçirmek değil, ayrıca tüm Somalilileri tek bayrak altında, tek bir ülkede bir araya getirmektir. Ancak Şubat 1964'te tüm Somali-Etiyopya sınırı boyunca bir dizi silâhlı çatışma yaşanır ve Somali'ye Etiyopya savaş uçakları saldırılar düzenler (Rinehart, 1982: 39). Somali hükümeti, genel pan-Afrikacılık bağlamı dâhilinde pan-Somalicilik için destek kazanmaya çalışırken, Etiyopya sürekli Somali topraklarının birliğine karşı çıkar ve onunla federasyon kurma fikrine destek verir. Daha da önemlisi, Haud ve Ogaden'de 750.000 civarında Somalilinin yaşıyor olmasıdır. Bu iki bölge Etiyopya'nın idaresi altındadır. Fakat bu durumu, Etiyopya ve Somali arasında dostane ilişkilerin gelişeceğine dair bir emare olarak görmek mümkün değildir (Lewis, 1963: 152).

1969-1991 arası dönemde Siad Barre'nin tesis ettiği idare, alabildiğine otoriterdir (Ghalib, 1999: 220). İktidara geldiği günden 1977 yılına dek Barre bilimsel sosyalizmi benimsemiş, bu Marksist-Leninist çizgi ABD ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. Sovyetler Birliği, Somali ordusuna askeri ve teknik destek sunmuş, bu destek SiadBarre Dostluk ve İşbirliği Anlaşması'nı sonlandıranı dek devam etmiştir. Yüzünü Sovyetler'e dönerken Barre, aslında Moskova'nın 1963'te gerçekleştirdiği önemli stratejik atılıma ortak olmaya çalışmıştır. O yıl Somali Cumhuriyeti, Sovyetler'den 30 milyon dolar askeri yardım almayı kabul ettiğini duyurmuştur (Lefebvre, 1998: 611). Ancak birden Somali 1977'de yüzünü bu sefer ABD'ye döndü ve askeri desteği oradan almıştır. İçeride Barre, hoşgörüsüz bir çizgi tutturur, ülke genelinde ciddi kitleye ulaşmış muhalefet örgütlerini bastırır. Hükümet ve muhalefet arasındaki ayrışma, Ogaden işgali sonrası iyice netleşir. Bu işgal, insan hakları ihlallerini, politik baskıları ve belirli gruplara yönelik ayrımcılığı tetikler. Sorenson (1995: 10)'a göre, hükümetin uyguladığı baskılar, kabileler arası ayrımları yeniden belirginleştirir, sonuçta Somali Selamet Cephesi ve Birleşik Somali Kongresi gibi örgütlerin kurulmasına neden olur. Ayak takımından ve kabile mensuplarından oluşan militan örgütler, Barre'ye karşı yoğun bir mücadele yürütürler. Bu mücadele sonucu Barre hükümeti devrilir. Birleşik Somali Kongresi çatısı altında toplanmış olan bu örgütler, Barre'nin devrilmesi ardından geçici hükümet kurarlar. Somali'deki silâhlı kuvvetleri, polisi ve halk milislerini, bakanlıkları, halk meclisini, okulları ve

sağlık kurumlarını içine alan sivil toplum, Barre hükümetinin devrilmesinden çok önce işlemez hâle gelmiştir (Metz, 1992: xxix).

Ocak 1974'te Haile Sellassie'ye yönelik muhalefetse zirveye ulaşır, ordu devreye girip onu tutuklar. Tiruneh (1993: 219)'e göre, halk ayaklanmasının ana aktörleri arasında sadece silâhlı kuvvetler değil öğretmenler, öğrenciler, sendikalar ve memurlar da vardır. Bu gruplarla işbirliğine gitmeden silâhlı kuvvetlerin kendisini zor bir durumda bulacağına, Haile Sellassie hükümetine karşı başarılı bir direniş yürütemeyeceğine hiç şüphe yoktur. Haziran 1974'te ağırlıklı olarak genç subaylardan oluşan Derg (Dergue) kurulur. Derg, Etiyopya'nın giderek batağa saplanmış olan toplumsal sistemini eski politik ve toplumsal yapıları değiştirmek yerine ortadan kaldırmak suretiyle değiştirme yoluna gider (Schwab, 1985: 102). Askeri idareciler, öncülüğünü Etiyopya İşçi Partisi'nin yaptığı, Marksizm-Leninizm ilkelerine dayanan sosyalist bir devlet kurarlar. Derg konusunda Etiyopyalıların ilk başta besledikleri iyimserlik kısa süre içerisinde kâbusa dönüşür, bu süreçte devrime muhalif olanlar kanlı bir şekilde bastırılırlar, tutuklanırlar ve katledilirler (Henze, 2002: xxx). Mayıs 1991'de Mengistu rejimi, başını Etiyopya Halkın Devrimci Cephesi'nin (EPRDF) çektiği güçler koalisyonu tarafından devrilir (Ofcansky& Berry, 1991: 58). Meles Menawi liderliğinde hareket eden EPRDF, ülkeyi demir yumrukla yönetir. Bu sahne, Mengistu Haile Mariam'ın devrilmesini takip eden ilk yıllarda iktidarı pekiştirmek için kendi idaresinden istifade eden EPRDF tarafından sahnelenmektedir. Lyons'a Lyons (1996: 121) göre, EPRDF'nin ulusal konferansında benimsediği strateji uyarınca farklı politik grupları davet etmek suretiyle ilk çıkış zeminine geri dönecektir. Ancak geçici bildirgede belirtilen bu hedefte belirleyici olan EPRDF olacak, gündemi ve elde edilecek sonuçları o kontrol edecektir.

3.3 BÜYÜK SOMALİ İDEOLOJİSİ VE SOMALİ MİLLİYETÇİLİĞİ KORKUSU

Etiyopyalılar, Somali'nin her daim etnik açıdan Somalili olan insanların yaşadıkları topraklar üzerinden Büyük Somali'yi kurmak istiyor olmasından korkmaktadır (NYTimes, Erişim tarihi: 02.01.2019). Omar Yusuf, Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Sosyal Bilimler Yüksek Lisansı öğrencisine göre, Etiyopya her daim Büyük Somali ideolojisine geri dönmesi muhtemel olan her türden güçlü Somali hükümetini durdurmaya çalışmaktadır, zira Etiyopya, Somali'yi kendi ulusal

güvenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak görmektedir. Yirminci yüzyılın başından beri “Büyük Somali” konsepti, Somali ulusunun doğuşu ile birlikte gelişmeye başlamış, birleşik bir ülke olarak Somali Afrika Burnu’nda kendisine düşen topraklarda yaşayan tüm Somalili kabileleri birleştirmiştir. Pan-Somalicilik, bu bölgeleri tek bir Somali ulusunu meydana getirmek için birleştirme üzerine kurulu vizyonu ifade etmektedir. Bu hedef ciddi çatışmalara yol açmıştır: Somali, İkinci Dünya Savaşı sonrası Ogaden Savaşı’da Etiyopya ile Ogaden bölgesi üzerinden savaşa girmiş, Kenya’ya karşı mücadele eden Somalili isyancılara destek sunmuştur (Tripodi, 1999: 38).

Büyük Somali, etnik açıdan Somalili olanların yaşadıkları ve tarihsel olarak yurt belledikleri Afrika Burnu’ndaki veya yakınındaki bölgelerden oluşmaktadır. Bu bölge, tarihsel olarak Britanya Somaliland’ı, İtalyan Somaliland’ı, Fransız Somalilandı, Etiyopya İmparatorluğu’ndaki Ogaden bölge ve Kenya sömürgesi ve vilayetindeki kuzey sınır bölgesini kapsamaktadır (Abdullahi, 1997: 1).

Omar Yusuf’a göre, Somali ve Etiyopya arasındaki gergin dış siyaset düzleminde her iki ülke esas olarak Somali’nin komşu ülkelerdeki Somalili kabilelerin yaşadıkları tüm toprakları birleştirip “Büyük Somali” ülküsü peşinde koşulması meselesine odaklanmaktadır. Bu milliyetçi politika, ancak eski sömürgeci güçlerin Somalilere ait topraklara nüfuz edip buraları parçalamasına yönelik tarihsel bir tepki olarak izah edilebilir. Afrika Burnu’nun sömürgeleştirilmesi 1869’da açılan Süveyş Kanalı’nın yol açtığı bir gelişmedir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Burun’da yaşayan Somalili kabileler bir dizi yabancı sömürgeciye tabidir: Britanya, İtalya, Fransa ve Etiyopya. Ancak “kültürlerinin ve etnik kimliklerinin (İslam, dil, parçalı göçebe toplum yapısı vs.) gücünü bilen Somalililerin amacı, kendilerini savunmak ve yabancıların tahakkümüne karşı müşterek uygarlıklarını yaşatmaktır (Matthies, 1974: 385).

Somalililerin ortak amacı, Afrika Burnu’nda kurulacak tek bir Somali devleti bünyesinde ulusal birliği sağlamaktır. 1960’te şimdiki Somali Cumhuriyeti Britanya ve İtalya’ya ait olan iki ayrı Somaliland’ın birleşmesiyle kurulması bu amaca ulaşıldığı anlamına gelmemektedir. Güneydoğu Etiyopya’da, kuzeydoğu Kenya’da ve Cibuti’de hâlen daha kurtarılmayı bekleyen Somalililer bulunmaktadır (Kaariye, 2017: 50). OmarYusuf’un tespitiyle, doğduğu günden beri Somali Cumhuriyeti’nin ana politik hedefi, Büyük Somali’yi kurmaktır, genç cumhuriyet tüm ekonomik, politik

ve askeri güçlerini bu amaç doğrultusunda teksif etmektedir.

Gelgelelim etnik açıdan homojen Somali'ye karşılık farklı etnik yapılardan oluşan birer devlet olarak komşu devletle, kendi topraklarının bütünlüğünün tehdit altında olduğunu düşünmekte, ayrıca Büyük Somali politikasının etnik-politik dengeyi bozacağından korkmaktadır, zira bu politika söz konusu etnik unsurların ayrışma için mücadele içine girmelerine neden olacaktır (Mirreh, 1964: 130). Bu konu üzerinden birçok silâhlı çatışma yaşanmıştır. Sınır çatışmaları, Somali ile Etiyopya arasında 1964'te yaşanan sınır savaşı, 1963'te başlayıp 1967/1968'e dek süren Shifta Savaşı ve 1966/67'de Cibuti ile ilgili olarak iki ülke arasındaki ilişkilerde patlak veren kriz bu tür olaylardandır. Omar Yusuf'un de ifade ettiği biçimiyle, askeri gücünün yetersiz olması, başka Afrika devletlerinin Büyük Somali politikasına destek vermemesine bağlı olarak çatışmanın sonuca ulaştırılmasının tahammül edilemez bir maliyete sebebiyet vermesi 1967'de Somali'nin çatışma politikasından vazgeçmeye, onun yerine Büyük Somali'yi uzun vadede inşa etme amacından vazgeçmeden yumuşama politikasına yönelmeye itmiştir.

Omar Yusuf'a göre, Somali Büyük Somali hedefi kaynaklı çatışmanın ana aktörüdür. Üç Avrupalı sömürgeci güç tarafından sömürgeleştirilmiş olan ve Ogaden bölgesinde Etiyopya'ya yenilen Somali intikam istemektedir. Abdihalim Osman, Abdihalim Osman ile Mülakat, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, KamuYönetimi, Yüksek Linsansı öğrencisinin tespitiyle 1969-1974 arası dönemde Somali cumhurbaşkanı Siad Barre Ogaden bölgesini ele geçirme umuduyla Ogadenlileri finanse eder ve taktik hazırlıklar yürütür, bu noktada askeri harcamalarını artırır. Bir önceki Somali cumhurbaşkanı da Shifta Savaşı'nı finanse eden isimdir. Ogaden'in önemli bir özelliği de Somali'nin istifade edebileceği ciddi bir maden rezervine sahip olmasıdır (Hagmann, 2014: 23). Somali Etiyopya'nın Ogaden'i kendisine vermeyeceğini bilmektedir, o nedenle askeri savunma yöntemine başvurmaktadır. Bu da silâh yarışının hızlanmasına yol açmakta, bu yarış da bölgedeki toplumsal, ekonomik ve politik iklimi etkilemektedir.

Büyük Somali ideolojisi, 1960 tarihli ilk anayasaya da girmiştir. Beş köşeli bayrak Somalililerin yaşadığı her bir bölgeyi temsil etmektedir (Znamierowski, 2010: 222). Etiyopya ve Kenya bu politikayı toprak bütünlüklerine ve egemenliklerine yönelik bir tehdit olarak görmektedir. Fakat Avrupalı sömürgeci güçlerin çizdiği sınırların çilesini en fazla çekmiş ülke olarak Somali Etiyopya'yı on dokuzuncu

yüzyıldaki taksim esnasında Somali topraklarını ele geçirmiş olan, eski bir sömürgeci devlet olarak değerlendirmektedir (Mayall, 1978: 337)

Somali milliyetçiliğinin şikâyet ettiği ana hususlar temelde o çok arzulanan Büyük Somali'nin kurulması konusunda yararlanılamamış olan fırsatlarla alakalıdır. Bu hedef, Somali dili konuşan insanların yaşadıkları toprakları Cibuti aynı zamanda Etiyopya ve Kenya'daki kısımlar da dâhil olmak üzere Somali'ye katmayı içermektedir (Zoppi, 2015: 44).

Kırklarda bu projeye Birleşik Krallık destek vermiş, ama stratejik sebeplere bağlı olarak destek geri çekilmiş, ama bir kez çakılmış olan Somali milliyetçiliği denilen kıvılcım hiçbir şekilde sönmemiştir. Tüm bu gelişmelere rağmen Somali diplomatik ve askeri yollardan sınırlarının yeniden çizilebilmesi için mücadele etmeye devam etmiştir. Milliyetçilik, sömürgeci düzenle ilişkili olarak Afrika revizyonizminin güçlü bir ifadesi olarak ortaya çıkmıştır.

Nihayetinde birlik misyonu başarısızlıkla sonuçlanmıştır: bu başarısızlığın ilk sebebi, eski sömürgeci güçlerin bölgeyi kendilerince şekillendirirken milliyetçilik davasına yönelik her türden resmi desteği geri çekmesidir. İkinci sebep, 1963'te AddisAbaba'da kurulan Afrika Birliği Teşkilâtı'nın (OAU) bile sömürgeci güçlerin çizdikleri sınırları resmiyette tanınması¹ ve tehlike, bir tür tehdit bağlamında, keyfi biçimde çizilmiş çizgileri kıtada istikrarın korunmasına dair birer işaret olarak görmesidir (Zoppi, 2013: 44).

Dahası, Afrika ülkelerinin bağımsızlığını isteyen OAU bağlayıcı olmayan önerilerde bulunmanın ötesine geçip arabuluculuk sürecine başlanmasını sağlayacak ideolojik araçlardan, her türlü hukuki ve askeri imkândan mahrumdur. Son sebepten milliyetçi hareketin mevcut niteliğidir. Bağımsız Somali'nin yakın komşularının içişlerine sürekli karışması komşuları için kalıcı bir tehdit teşkil etmektedir, bu durum dış politik adımları biçimlendiren temel unsurlardan birisidir (Abbink, 2003: 410).

1963'teki ilk OAU konferansında Somali'nin ilk cumhurbaşkanı Aden Abdulle Osman meseleye eşitlikçi bir çözüm bulunmadığı takdirde Etiyopya ile Somali arasındaki gerilimin artacağı uyarısında bulunur (Mathews, 1970: 471). Ancak milli kimlik anlayışı Afrika'nın diğer kısımlarında mevcut olmadığından Afrikalı

¹OAU'nun Bildirgesi, Madde III (üçüncü bent): "Her bir devletin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duyulacak, bağımsız var oluşunun devredilemez bir hak olduğu Kabul edilecek." Sonrasında 1964'te OAU'nun Kahire Kararı OAU'nun sınırlara saygı duyulacağına da doğrulayacak.

liderler sömürgecilik döneminden miras alınan sınırları koruma konusunda ısrarcı olmuşlardır (Zoppi, 2015, s. 44). Bu da Afrika haritasının yeniden çizilmesine yönelik savunusu konusunda Somali'nin yalnızlaşmasına yol açmıştır.

Diğer yandan Etiyopya bilhassa komşu Kenya ile ittifaklar kurmuştur. Bu ülkeyle 1964'te savunma anlaşması imzalamıştır. Anlaşma gereğince iki ülke birbirini koruyacak, saldırı durumunda diğer ülke saldırıya uğrayana yardım edecektir.² Somali dün olduğu gibi bugün de bu anlaşmanın merkezi unsurudur. Yıllar içerisinde bu anlaşma Somali'nin iki ülkeden birine saldırısı beklentisi üzerinden sürekli güncellenmektedir. Etiyopya AddisAbaba'nınPan-Afrika birliğinin merkezi olarak sahip olduğu konumundan ulusal çıkarları gereği istifade etmiş, sürekli devlet sınırlarının dokunulmazlığı gibi OAU'nun yüce tuttuğu temel ilkeleri hatırlatmıştır (Kendie, 2007: 7).

Yihun (2014: 678)'un aktardığı kadarıyla, 1969'den itibaren Somali'de, Sudan'da ve Libya'da Etiyopya karşıtı rejimlerin darbeler üzerinden tesis edilmesi Etiyopya'nın diplomasi düzleminde yalnızlaşmasına neden olmuştur. Fakat buna karşılık en yakın tehdit Somali olarak kabul edilmiştir. Bu hükümetler Etiyopya'daki silâhlı muhalif unsurları ve Batı Somali Kurtuluş Cephesi (WSLF), Somali Abo Kurtuluş Cephesi (SALF), Eritre Halk Kurtuluş Cephesi (EPLF), Tigray Halkı Kurtuluş Cephesi (TPLF) ve Oromo Kurtuluş Cephesi (OLF) gibi ayrılıkçı örgütleri desteklemişlerdir.

1974'te Etiyopya'da yaşanan politik karışıklık Somali'nin başında bulunan ve Sovyetler Birliği'nin yardımıyla Afrika'nın en büyük üçüncü ordusunu kurmuş olan askeri idareci Muhammed SiadBarre'yi uzun zamandır tartışmalı olan ve Etiyopya topraklarının beşte birini teşkil eden Ogaden'i ilhak için harekete geçmeye teşvik eder. Barre 1977'de Etiyopya'ya savaş ilân eder. İki ülke savaş sürecinde müttefiklerini değiştirir. Sovyetler Etiyopya'yı, ABD Somali'yi desteklemeye başlar. Savaş Somali ulusal ordusunun ağır yenilgisiyle sonuçlanır, bunun nedeni Varşova Paktı ülkelerinin Etiyopya'yı desteklemesidir (Agyeman-Duah, 1996: 7).

Böylelikle Etiyopya-Somali çatışması sona erer. Somali cumhuriyetinin tümüyle istikrarsızlaştırılması ve parçalanması amacını güden yeni Derg hükümeti politikaları böylelikle devreye girer. Etiyopya'nın Somali rejimine olan inancını

²Savunma Anlaşması, Kenya-Etiyopya, 28 Aralık 1963, Sayı: 55894, s. 6.

yitirmesiyle birlikte tek güvenli yol olarak Somali'nin parçalanması siyaseti öne çıkar. Farah'ın tespitine göre bu durum hâlen daha Etiyopya'nın Somali siyasetinde geçerli bir husustur. Yihun (2014: 678)'a göre, yeni stratejinin altında Haile Selassie'nin imzası vardır. Bu adım, son çare siyaseti olarak gündeme gelir. Bu noktada Etiyopya, kendi topraklarında üstlenen Somali'nin Selameti Demokrasi Cephesi (SSDF), SNM, USC ve Somali Vatansever Cephesi gibi örgütleri desteklemeye başlar. Abdihalim Osman'a göre "bu grupların desteklenmesindeki amaç, ne Barre rejimini yıkmak ne de geçerli bir politik seçenek oluşturmaktır, sadece devletin bütünlüğünü parçalamaktır.

Mogadişu'ya giren isyancı örgütler Siad Barre hükümetini Ocak 1991'de devirince Etiyopya'nın Somali büyükelçisi Asmamaw Qelemu elçilikte son konuşmasını yapar ve Etiyopya'nın Somali'yi parçalama politikasını başarıyla yürürlüğe koyduğunu, artık Somali'nin Etiyopya için tehlike arz etmediğini söyler (Yihun, 2014: 686).

3.4 RADİKAL İSLAMCI AŞIRICILARIN YAYILMASI KORKUSU

Etiyopya ve Somali uzun zamandır birbirine düşmandır. Bu düşmanlığın tarihi on altıncı yüzyılın başlarına dek uzanmaktadır ve esas olarak bölgeyle alakalıdır. İlk Habeşistan ordusuyla yaşanan çatışma Adal-Habeşistan savaşı esnasında gerçekleşmiş, bu savaşta Somali Adal Sultanlığı Habeşistan Hristiyan krallığı ile savaşmış, birçok Habeşistanlı, Osmanlı'nın desteklediği Adal Sultanlığı'nın kontrolüne girmiştir. Her iki taraf da farklı dünya güçlerinin desteğini arkasına almıştır. Osmanlılar Adal devletini desteklerken Habeşistanlıları Portekizliler desteklemiştir. İslam Etiyopya'da hâkim Hristiyan devletin gölgesinde gelişme imkânı bulmuştur. Devletin kiliseyle iç içe geçmesi, krallığın Hristiyanlıkla birlikte varoluşu, Etiyopya ulusunu tanımlayan unsurlardır. Tüm bunlar İslam'ın anti-tez olarak öne çıkmasına neden olmuştur. İslam genel algıya göre Hristiyan devlet için tehlikelidir (Østebø, 2007: 1).

Bölgedeki en kalabalık Müslüman nüfusuna sahip olan Etiyopya'da durumun dikkatle ele alınması gerekmektedir. Birçok kez Müslümanların işgaline uğramış olan bir ülkede Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki ilişkinin bu denli iyi olması gerçekten de şaşırtıcıdır (Shinn, 2003: 4).

Somali'yi üs tutmuş olan El-İttihadü'l İslamiye (AIAI) ve Oromo Kurtuluş Cephesi, Ogaden Ulusal Kurtuluş Cephesi askeri kanadı, bugünlerde sessiz olan Oromia İslami Kurtuluş Cephesi gibi yerel örgütler, insan kaçırma, suikastlar, yol kasma, barların, otellerin ve kamu binalarının bombalanması gibi eylemler gerçekleştirmiştir (Docking, 2004: 5).

Dünyadaki ilk Hristiyan uluslarından biri olan Etiyopya İslam tarihin dinler arası ve devletler arası etkileşimin ilk örneklerindendir. Hz. Muhammed Mekkeli Kureyş kabilesi elinde zulüm gören müritlerine MS 615 yılında kuzey Etiyopya'daki Hristiyan Aksum krallığına göç etmeleri tavsiyesinde bulunur. Müslümanların İslam için doğdukları topraklardan ilk kez ayrıldıkları bu göç, Etiyopyalı Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki ilişkileri tanımlayan hoşgörü ve birlikte yaşama geleneğinin temellerini atar (Ahmed, 2007: 263).

Etiyopyalı Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki barışçıl ilişki, radikal İslam'ın gelişmesi ve her iki toplumun dini politik kimlik olarak kullanması sebebiyle sona ermiştir (Erllich, 2010: 5). O günden beri burundaki Hristiyanlar-Müslümanlar arasındaki ilişki, fırtınalı on altıncı yüzyılın ilk yarısı boyunca Habeşistan'nın Fethi dâhil bir dizi kanlı çatışmaya tanıklık etmiştir. Bu dönemde Müslüman lider Imam Gurey bölgedeki Habeşistanlı Hristiyanların egemenliğine son vermiş, bugün Eritre, Etiyopya, Cibuti ve Somali'yi içeren bir İslam İmparatorluğu kurmuştur (Hassen, 2004: 177)

Etiyopya'daki Hristiyan yönetici elitleri açısından bu tür deneyimler, kendilerinin İslam'a dair algı ve tutumlarını biçimlendirmiş, onların Müslümanları ve İslam'ı çıkarlarını hatta varlıklarını tehdit eden birer unsur olarak görmelerine neden olmuştur (Farer, 1977: 46-47). Etiyopya Afrika'nın Kızıl Deniz kıyısında yer alıp Müslüman ve Arap olmayan tek ülkedir. Somali, Eritre, Cibuti ve Sudan aynı sahil şeridinde yer almaktadır. Abdulaziz Jama'a göre, bu ülkelerin Etiyopya'nın heterojen nüfusunu bir arada tutması konusunda güçlük çıkardığını, zira bu ülkelerin daha iyi olduğunu ve temsiliyet açısından daha güçlü bir konuma sahip bulunduklarını" söylemektedir. Etiyopya'da ayrılıkçı hareketlerin ortaya çıkması, hükümetlerin çoğunluğu Müslüman olan komşu ülkelere sürekli şüpheyile yaklaşmasının sebebi budur.

Soğuk Savaş sonrası dönemde bile Hristiyan ve Müslüman politik miras Etiyopya-Somali ilişkileriyle bağlantılı olmaya devam etmiş, Etiyopya'nın

komşusuna 1996'dan beri müdahale etmesine neden olmuştur. İktidara geldiğinde Müslümanlara ve İslam'a karşı sıcak bir tutum sergilemesine karşın Etiyopya'nın eski başbakanı Meles Zenawi (1995-2012) görevi süresince Somali'de İslami bir gücün açığa çıkmasından endişe etmiştir. Somali'den korkmuyorum. Somali milliyetçiliğinden korkmuyorum. Asıl korktuğum Somali'deki radikal İslam'dır.” Zenawi'nin sözünü AddisAbaba'daki bazı Afrika Birliği üyesi diplomatlar da dillendirmiştir. Zenawi'nin endişesinin belirli bir temele sahip olduğu açıktır. Radikal İslam'la birleşmediği sürece milliyetçiliğin herhangi bir formunun Etiyopya için tehdit teşkil etmesi mümkün değildir. Örneğin Etiyopya-Somali çatışmasının ana meselesi olan Büyük Somali ideolojisine asıl yön verenler, liberal ve sosyalist milliyetçilerse de ilhamını esas olarak kırlardan beri gelişen İslami hareketten almaktadır (Erich, 2010: 142).

İslam'la milliyetçilik ne vakit kaynaşsa tehditleri savuşturmak için her daim silâha başvurmuş olan Etiyopya Somali'nin içişlerine politik ve askeri düzlemde karışmaya başlamış veya bu yöndeki politik çabalara destek vermiştir. Bunun nedeni İslamcılıktır. Etiyopyalı liderler İslamcılığı bir tehlike olarak görmekte, onun sadece Somalililere ait Ogaden bölgesini değil tüm Etiyopya'yı istikrarsızlaştırabilecek bir güç olduğunu düşünmektedir. Örneğin Etiyopya'nın El-İttihadü İslamiye'ye (AIAI) aktardığı ve İslam Mahkemeleri Birliği'ne karşı gerçekleştirdiği saldırılar ardından 1996 ve 2007'de Mogadişu ile Gedo'yu işgal etmesinin asıl sebebi ondaki radikal İslam'a yönelik korkudur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ETİYOPYA’NIN SOMALİ’YE MÜDAHALESİ VE İSLAMCI

MİLİTANLARA KARŞI MÜCADELESİ

4.1 GİRİŞ

Somali meselesinde Etiyopya etkili bir dış faktör olarak kabul edilmektedir. “Ülkenin doğudaki Somali sınırı uzun süre belirsiz kalmıştır. Etiyopya ve Somali Doğu Etiyopya’daki Ogaden bölgesinde yaşayan Somalililer üzerinden uzun bir geçmişe sahiptir. Bu bölge iki ülke arasında savaflara sebep olmuştur (Abdi & Bariise, 2006: 40-41). İki ülke arasındaki düşmanlık devletler düzeyinde çözüme kavuşturulamamıştır. 1991’de Somali’de iç savaş patlak vermesi de bu sürecin bir sonucudur. Bu da Etiyopya’yı yeni bir güvenlik meselesi hâline getirmiştir. Somali’deki farklı kimlikten gruplar Etiyopya’yı tehdit etmiş, bu ülkede saldırılar gerçekleştirmiştir (Abink, 2006: 443).

Etiyopya yirmi yılı aşkın bir süredir devam eden Somali meselesinin tam göbeğinde yer alan bir ülkedir. Bu çalışma Etiyopya’nın Somali meselesi dâhilinde ne tür sorunlar ve çıkarlara sahip olduğunu, Somali’deki mevcut duruma bu sorunların ve çıkarların nasıl bir etkisi bulunduğunu anlamaya çalışmaktadır. İki ülke arasındaki ilişkinin düşmanlıkla örülü tarihi doğası gereği yakındaki ülkeleri de içine çekmiştir. Süreç içerisinde bu ülkeler Etiyopya’nın Somali meselesine dahilî üzerinden, farklı şekillerde etkilenmişlerdir (Muhammed, 2014: 20). Brown (1996: 591)’un da açıkladığı biçimiyle, mevcut çelişkiler birçok yönden bölgenin istikrarı açısından önemli sonuçlara yol açmaktadır. Bunun sebebi, çelişkilerin silâhların aktarımı ve sınır saldırı gibi muhtelif yollardan komşu devletlerde istikrarsızlığa yol açması ve hızla bu ülkelere yayılmasıdır. Somali örneğinde “ülkedeki en popüler ve en önde gelen İslamcı örgütlerinden biri olan El-İttihad Etiyopya’ya savaş ilân etmiş, bu ülkede terörist saldırılar gerçekleştirmiştir (Mulugeta, 2009: 12).

Etiyopya’nın Somali meselesinin sürmesinde en önemli ve en kalıcı faktör olduğunu görmek gerekir. Bu meseleye karışması örgüt veya birey tüm yağmacılara gerekli zırhı ve silâhı temin etmektedir. Etiyopya iki önemli barış anlaşmasını (1997 tarihli Kahire Anlaşması ve 2000 tarihli Arta Anlaşması’nı) temelsiz bırakmış,

Kenya’da Somali ile sürdürülen barış görüşmelerini manipüle etmiş, kurulan geçici hükümetin faaliyetlerini baltalamıştır. Etiyopya sık sık Somali içine silâh göndermiş, bazen de güney Somali’deki bazı köy ve kasabaları işgal etmiştir. Başka bir ifadeyle, Etiyopya sağlam bir konuma ve ciddi bir güce sahip bir devlet olarak, Somali’yi zayıflatıp bölmeyi amaçlayan düşman bir komşu ülkedir.

Bu bölümde mevcut çalışma, Etiyopya’nın uzun süren Somali iç savaşındaki rolünü incelemekte, bu noktada Etiyopya’nın Somali’ye yönelik olarak gerçekleştirdiği askeri müdahaleler ve El-İttihad, İslam Mahkemeleri Birliği ve El-Şebab gibi Somali içinde faaliyet yürüten İslamcı militanlara karşı sürdürdüğü savaş üzerinde durmaktadır.

4.2 ETİYOPYA’NIN EL-İTTİHAD’A KARŞI SAVAŞI

Yıllar boyunca El-İttihad’ın ana hedefi Etiyopya devleti olagelmıştır. Etiyopyalı yetkililer El-İttihad’ı Ortadoğulu terörist örgütlerle bağlantılı olmakla suçlamış, bu örgütü bölgesel barışa ve istikrara yönelik bir tehdit olarak takdim etmiştir. El-İttihad Etiyopya’daki hedeflere bir dizi terörist saldırı gerçekleştirmiş, Etiyopyalı güvenlik kuvvetleri, örgüte ve destekçilerine karşı intikam eylemleri gerçekleştirmiştir (Dagne, 2002: 12).

El-İttihad’ın Somali’deki toplumsal faaliyetleri ve dini hedeflerinin Etiyopya’daki Somali bölgesindeki faaliyetleriyle çelişmektedir. El-İttihad Etiyopya’da pratikte etnik açıdan Somalili olan kesimleri destekleyen askeri faaliyetler içine girmektedir. Örgüt Ogaden bölgesinde Etiyopya devletine karşı mücadele eden unsurlarla koordineli hareket etmektedir. Somali bölgesinde Etiyopya karşıtı bir dizi örgüt faaliyet yürütmektedir, El-İttihad Etiyopya hedeflerine karşı söz konusu örgütlerle birlikte operasyonlar düzenlemektedir.

Mohamed Abukar Ondokuz Mayıs Üniversitesi, kamu yönetiminde yüksek isans öğrencinin’in tespitiyle, Ağustos 1996’da General Aideed’in ani ölümü, Etiyopya’nın Somali konusunda elini rahatlatmış, onun Mengistu rejimi Somali sınırındaki Balanballe ve Goldogob kasabalarının Somali’nin Selameti Demokratik Cephesi (SSDF) tarafından ele geçirilmesine yardım ettiği 1982’den beri ilk kez askeri müdahale gerçekleştirmesini sağlamıştır. 1996 yazında Etiyopya’nın burundaki politik gücü askeri gücüyle uyumlu hale gelmiştir. Somali Ulusal Cephesi’ne bağlı

milisleri yanına alan Etiyopya güney Somali'yi işgal etmiş, ardından Gedo bölgesindeki El-İttihadü'l İslami üslerine saldırmıştır. SiadBarre sonrası Somali'de Etiyopya için tehdit teşkil eden tek yapı olan El-İttihad Somali'yi işgal sürecini başlatmıştır.

Mohamed Abukar sözlerine şu tespiti eklemektedir: El-İttihad tehdidiyle uğraşmak AddisAbaba'daki savunma uzmanlarının beklendiği kadar kolay olmaz. Etiyopya ordusunun sürdürdüğü harekâtların ağır bir bedeli olur. Sayısı belli olmayan ölü ve yaralılara ek olarak Etiyopya askerlerinin El-İttihad savaşçıları yenip tüm Gedo bölgesini ele geçirmesi bir yıldan fazla bir zamana yayılır.

Somali'yi işgal etmeyi öngören bu sıradışı tepki, El-İttihad'ın Mogadişu'daki sözcüsünün sorumluluğunu üstlendiği, Addis Ababa'da meydana gelen, ölümlerle sonuçlanmış patlamalar ve saldırılarla sonuçlanır. Temmuz 1996'da gerçekleşen bir saldırıda Etiyopya hükümetindeki tek Somalili bakan olan Abdulmajid Hussein, suikasta uğrar. Yaralanan bakan AddisA baba'daki bakanlık binasının dışına bırakılır, iki koruması öldürülür. Suikast girişiminin ONLF ve El-İttihad tarafından yapıldığı düşünülse de Hussein suikastın ardında Somalililerin olduğunu söyleyerek basını ve kamuoyunu kandırır. Komplo teorilerine boyun eğmeyi reddeden Hussein'in şüpheleri iktidardaki koalisyon içerisindeki bazı kişilerin bu suikast girişiminin ardında olduğu yönündedir.

Bir yıl öncesinde Temmuz 1995'te Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek de AddisAbaba'nın ana Kutup Karayolu bağlantısında düzenlenen benzer bir suikast girişiminden kurtulmuştur (BBC, Erişim tarihi: 24.03.2019). Bu gelişmelere alelacele verilen tepki dâhilinde Etiyopya ve El-İttihad silâh seçeneğini devreye sokar. AddisAbaba'daki patlamalar ve saldırıların El-İttihad tarafından yapıldığı düşünülür. Ancak militan hareket diğer örgütler gibi birden fazla örgütsel yapıya ve üsse sahiptir (War, 2018: 7). Mustafa Mohamed , Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora öğrencisine göre TPLF rejimi birbirine benzeyen ama denk olmayan iki El-İttihad örgütüyle mücadele etmiştir. Birinin üssü Somali'de, diğeriinki Etiyopya'daki Somali bölgesindedir. Etiyopya'daki El-İttihad askeri hareketten çok politik bir örgüttür. Somali bölgesinde politik gücü elde edebilmesi için ciddi bir askeri beceriye sahip olması gerekmektedir. Buna karşılık Somali'deki El-İttihadaskeri açıdan daha güçlüdür fakat Somali siyasetinde önemli bir rol oynayabilmesi için gerekli politik güçten ve tabandan yoksundur.

Somali bölgesinin ekonomik açıdan Somali'ye bağlı oluşu, El-İttihad'ın Somali ve Etiyopya arasında politik ve askeri manevralar içine girmesine katkıda bulunmuştur. Askeri açıdan General Aideed'in başını çektiği güçlü örgüt türünden silâhlı "seküler" Somalili politik hizipler El-İttihad'dan daha güçlüdür. Devletin çöküşüyle paradoksal gündemler peşinde hareket eden "seküler" politik örgüt liderleri pıtrak gibi çoğalmıştır. Nisan 1991'de kabilelerin tetiklediği karışıklık esnasında Aideed, kendisine karşı Kismaayo'yu savunmaya karar verince El-İttihad'la savaştı. Aideed'in kendisine o dönemde silâhsız olan ama El-İttihad'a karşı olan Ehli Sünnet ve'l Cemaat olan tasavvufi bir grubu yanına çekmesi asla şaşırtıcı değildir. Her ne kadar Aideed El-İttihad'la sorunlu bir ilişkiye sahipse de çatışma hiçbir zaman sekülerlerle İslamcılar çatışmasına evrilmez. El-İttihad liderleri Somali'de çözümün iktidar silâhla güvence altına alınmadıkça mümkün olmadığına inanmaktadır.

1999'da liderliğini Muhammed Muallim Ömer Abdi'nin yaptığı Ogaden İslam Birliği, Ahmed Ali İsmail'in liderliğini yaptığı Somali Halkı Kurtuluş Cephesi ve liderliğini Muhammed Hacı İbrahim Hüseyin'in üstlendiği Batı Somali Kurtuluş Cephesi Batı Somali Birleşik Kurtuluş Cephesi adı altında bir koalisyon meydana getirirler (Dagne, 2002: 12). Örgüt, Etiyopya'daki Somali bölgesini Batı Somali olarak ifade etmektedirler. Ogaden Ulusal Kurtuluş Cephesi de bölgede askeri faaliyetlere başlar ve diğer Etiyopyalı muhalif örgütlerle ittifaklar kurar.

Etiyopya El-İttihad'ı terörist örgütlerle birlikte faaliyet içine giren gizli bir örgüt olmakla suçlar. Bazı gözlemcilerin çıkarımına göre 18 ABD'li özel kuvvet mensubunun 1993'te Mogadişu'da öldürülmesinin ardında El-İttihad ve El-Kaide örgütü vardır. El-İttihad aynı zamanda El-Kaide'den para almakla da suçlanır. Etiyopya hükümeti bir yandan El-İttihad'ı ve geçici ulusal hükümeti terörist birer örgüt olarak takdim eder (West, Erişim Tarihi: 04.03.2019).

Abdinasir Magan, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Yüksek Lisansı öğrencisine göre, Etiyopya ile El-İttihad arasındaki mücadeleyi doksanların başında asıl tetikleyen olay, Etiyopyalı güvenlik güçlerinin Ogaden Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne (ONLF) sert bir biçimde saldırmasıdır. Örgüt Etiyopya'da kurulan ilk geçici hükümetin üyesidir. ONLF'nin Etiyopya'daki geçici hükümete katılmasının bir nedeni de geçici hükümet bildirgesinin uluslara ve ulusal topluluklara kendi kaderini tayin hakkı bahşediği olmasıdır. ONLF'nin bu hak için

mücadele etmesi iktidardaki Etiyopya Halkı Devrimci Demokratik Cephesi (EPRDF) ve ONLF arasında gerilime yol açar (CFR, Erişim Tarihi: 01.04.2019).

Doksanların başında Etiyopya güvenlik kuvvetleri bazı ONLF liderlerini öldürdü, örgütü dağıttı ve oradan da Somali bölgesinin başkentini Gode yerine Jijiga olarak belirledi (Dagne, 2007: 28). ONLF üyeleri Somali'ye kaçtılar ve El-İttihad'a katıldılar. Abdinasir Magan'ın tespitiyle henüz yeni olan El-İttihad örgütü Somali içi meselelerle meşgul olan bir örgütü, öte yandan liderlerinin ülke dışındaki gruplarla bağlantıları mevcuttu.

El-İttihad hedefe ulaşma noktasında önemli bir engel olarak görülen bir yapı. Kenya ve Cibuti gibi bölgesel aktörler Etiyopya'nın askeri faaliyetleri ve savaş ağalarına yönelik desteğinin bölgedeki istikrarsızlığa katkı sunacağı konusunda endişelenmekte, bu tür olguların daha fazla mültecinin komşu devletlere kaçmasına neden olacağını düşünmektedir (Hansen, 2003: 63).

Buna karşılık Etiyopyalı yetkililer El-İttihad'ın ve geçici ulusal hükümetin kendisi ve bölgesel istikrar için tehdit teşkil ettiği üzerinde duruyorlar (IRIN, Erişim Tarihi: 01.01.2019). 1998'de Eritre'de yaşanan savaştan beri Etiyopya'nın istikrarın sağlanması ve Somali kaynaklı tehditlerin ortadan kaldırılmasına dönük çalışmaları artmış, bunun kısmi sebebi ise iki savaşı aynı anda yürütmenin ciddi sorunlara yol açıyor olmasıdır. Eğer Somali ve Somali bölgesi kaynaklı tehdit kararlı bir şekilde ele alınmazsa Etiyopya'nın güçlerini kuzeyde ve güneydoğuda sağlam bir güç tutması mümkün olabilir. Ama Mogadişu'da veya Hargeisa'da dost bir hükümet olsa Etiyopya Somali sınırı boyunca konuşlandığı güçlerin yükünden kurtulup kıt kaynaklarından tasarruf edebilir, böylece Eritre sınırındaki güçlerine yoğunlaşabilir. Etiyopyalı yetkililer aynı zamanda Somalili olmayan Etiyopyalı muhalif örgütlerle Somalili örgütler arasında oluşan ittifaklara da endişeyle yaklaşmaktadır.

4.3 ETİYOPYA'NIN SOMALİ'YE MÜDAHALESİ VE İSLAM MAHKEMELERİ BİRLİĞİ'NE KARŞI MÜCADELESİ (2006-2009)

Etiyopya dünyanın en büyük denize kapalı ülkesini tehdit edebilecek, ona güçlükler çıkartabilecek terörist ve milliyetçi Somalili örgütlerden her zaman endişe duymuştur. Etiyopya bu noktada Somali hükümeti seküler ve istikrarlı kılmaya çalışmakta, onu güvenlik ve barış konusunda kendisiyle müttefik olacak bir niteliğe

kavuşturmak istemektedir (Wolde-Mariam, 1999: 5).

İslam Mahkemeleri Birliği'nden (UIC) kaynaklanan tehditlerden kurtulmak adına Etiyopya Somali'ye askeri müdahale gerçekleştirir. Bu müdahale konusunda Etiyopya'yı cesaretlendiren önemli bir faktör de UIC liderlerinin milliyetçi politikasının ve onun Etiyopya'nın iç siyasi meseleleri üzerindeki tehlike arz eden etkisinin son bulmasının zaruri olmasıdır (Tsegaye, 2009: 56). Abdinasir Magan'ın ifadesiyle UIC liderlerinin dile getirdiği milliyetçi ifadeler sonrasında Etiyopya'nın UIC'nin kuzey Kenya ve Ogaden'deki etnik Somali topluluklarını birleştirme umuduna yönelik korkularını besler. Etiyopya'nın diğer bir endişesi de Somali'da politik İslam düzeninin tesis edilmesine dönük İslam Mahkemeleri'nin çabalarının Etiyopya'daki Müslüman ve Somalili halk üzerinde yaratacağı olası etkidir.

UIC'nin Etiyopya'nın ulusal güvenliği ile alakalı iç meselelerine yönelik müdahalesi ONLF'ye verilen destekle birlikte ayyuka çıktı. Bu destek Somali bölgesinde karışıklığa yol açtı. UIC'in Somali'de kaydettiği ilerleme ve Eylül 2006 sonunda güneydeki stratejik Kismayu kasabasının alınması ile topraklarını genişletmesi, örgütün Eritre'den gelen danışmanlarla ve ONLF ile OLF'den gelen savaşçılarla bir koalisyon kurmuş olması, buna ek olarak 2006 yılının ikinci yarısında UIC'nin şeriatı katı bir biçimde dayatması, örgütün radikal bir örgüt olduğunu teyit etti. Bunun üzerine bir de Etiyopya'ya karşı cihad ilân edince Etiyopya 2006-09 arası dönemde askeri müdahale gerçekleştirdi.

Savaş resmi planda, Baidoa'daki geçici federal hükümeti desteklemek amacıyla ABD desteğini arkasına almış Etiyopya askerlerinin Somali'yi işgal ettiği 20 Temmuz 2006 tarihinden kısa bir süre önce başladı. Somali'deki geçici federal hükümet Etiyopyalıları müdahale etmeleri konusunda davet ettiler. Fakat bu karar halktan destek görmedi. Sonrasında ICU lideri Şeyh Hasan Dahir Üveys “Somali'nin savaşta olduğunu, tüm Somalililerin Etiyopya'ya karşı mücadeleye katılmaları gerektiğini” söyledi (BBC, Erişim Tarihi: 21.02.2019). 24 Aralık'ta Etiyopya ICU ile aktif olarak mücadele edebileceğini beyan etti (NYTimes, Erişim Tarihi: 14.04.2019).

Etiyopya başbakanı Meles Zenawi, Etiyopya'nın bazı ülkelerle düşmanlıklar yaşıyor olmasının sebebinin sınırlarında tehditle karşılaşması olduğunu söyledi. Etiyopya savunma güçleri ulusun egemenliğini korumak için savaşa girmeye zorlandı: ‘Somali için hükümet kurmaya çalışmıyoruz ayrıca bu ülkenin içişlerine karışmak gibi bir niyetimiz de yok. Bunları yapmaya bizleri mevcut koşullar mecbur etti

(NYTimes, Erişim tarihi: 01.03. 2019).

Güney Somali'nin sahil bölgelerini kontrol altında tutan ICU, Somali geçici federal hükümeti güçleriyle çatışmaya başladı. Puntland ve Galmudug gibi özek bölge hükümetleri Etiyopya askerlerinin desteğini arkalarına aldı. ICU, 12 Aralık'ta Etiyopya'nın ülkeyi terk etmesini istedi. Bir haftalık ateşkesin ardından 20 Aralık'taki Baidoa Savaşı ile birlikte çatışmalar yoğunlaştı (AFP, Erişim Tarihi: 23.04.2019). Ancak Etiyopya geçici federal hükümetin başkenti Baidoa'daki pozisyonlarını terk etmedi. 28 Aralık günü başarılı bir dizi muharebenin ardından geçici federal hükümet ve Etiyopya askerleri hiçbir gücün karşı koyuşuna tanıklık etmeden Mogadişu'ya girdi (CNN, Erişim Tarihi: 28.04.2019). O günlerde BM de Mısır gibi birçok Arap devletinin de Eritre üzerinden ICU'ya destek verdiğini söyledi. Her ne kadar sonrasında açıklanmasa da az sayıda BM Özel Kuvvetler askeri Etiyopya ve geçici hükümet askerleriyle birlikte ICU'nun yenilgisi ve çekilmesi ardından şüpheli El-Kaide savaşçılarının takibi ve askeri danışmanlık için harekete geçti (AP, Erişim Tarihi: 09.01.2019). Amerika'nın geçici hükümete verdiği destek ile bazı Arap devletlerinin ICU'ya verdiği destek, müttefik olan Etiyopya ile Somali hükümet güçleri ve müttefik olan ICU ile Eritre güçleri arasındaki savaşın ana unsurları hâline geldi.

Ocak 2007 itibarıyla Etiyopya birkaç ay içerisinde geri çekileceğini söyledi ama geçici federal hükümet, ABD ve BM yetkilileri Etiyopya'nın geri çekilmesine karşı çıktı zira bu geri çekilmenin güvenlik konusunda ciddi bir boşluğa yol açacaktı, öte yandan İslam Mahkemeleri Birliği ise Etiyopya'nın en kısa sürede çekilmesini talep etti (theguardian, Erişim tarihi: 03.03. 2019).

İki taraf savaş ilân etti, birkaç kez çatışma yaşandı. Doğu Afrika ülkeleri ve uluslararası gözlemcilerin temel endişesi, Etiyopya'nın gerçekleştirdiği saldırıların Etiyopya ile karmaşık ilişkilere sahip olan ve Etiyopya'nın İslam Mahkemeleri Birliği'ne destek verdiğini iddia ettiği Eritre'yi de içine gelecek bölgesel bir savaşa yol açabileceği yönünde (Crisisgroup, Erişim tarihi: 27.04. 2019).

Ocak 2009 itibarıyla Etiyopya askerleri iki yıllık kalkışma sonrası Somali'den çekildi, bu da geçici federal hükümetin nüfuzunu ve topraklarını kaybetmesine neden oldu, sonuçta liderliğini Şeyh Şerif Şeyh Ahmed'in üstlendiği Somali'nin Yeniden Kurtuluşu İttifakı ile geçici federal hükümet başbakanı Nur Hassan arasında Cibuti'de iktidarı paylaşmaya yönelik bir anlaşma imzalandı. İslam Mahkemeleri Birliği'nden ayrılmış bir örgüt olan El-Şebabbarış anlaşmasına karşı çıktı ve Baidoa gibi bölgeleri

ele geçirdi. Ehli Sünnet ve'l Cemaat isimli başka bir İslamcı grup geçici hükümetle ittifak kurdu. Etiyopya'dan destek alan bu örgüt El-Şebab'a saldırmaya devam ediyor. Guriceel gibi kasabaları elinde tutuyor (Reuters, Erişim Tarihi: 28.03.2019).

Meclise 200 kadar ılımlı İslamcı muhalif girince ARS lideri Şeyh Ahmed 31 Ocak 2009'da geçici federal hükümetin cumhurbaşkanı seçilir (CNN, Erişim tarihi: 31.01.2019). O günden sonra El-Şebab örgütü mensubu radikal İslamcılar yeni cumhurbaşkanını seküler geçici hükümeti kabul etmekle ve Mogadişu'daki cumhurbaşkanlığı sarayına çıkana dek iç savaşa devam etmekle suçladı (Reuters, Erişim tarihi: 07.02.2019).

4.4 ETİYOPYA'NIN SOMALİ'YE MÜDAHALESİ VE AL-ŞEBAB'A KARŞI SAVAŞI (2011-DEVAMI)

Aralık 2011'de Etiyopya askerleri bir kez daha Somali'ye girmiş, bu sefer arkalarına Kenya'nın yürüttüğü LindaNchi Operasyonu'nu almış, böylelikle El-Şebab tehdidine karşı bir tampon bölge oluşturma ve örgüte karşı ek bir cephe açma fırsatı bulmuştur. ENDF Aralık 2012'de Beletweyne'yi aynı yılın Şubat ayında ise Baidoa'yı ele geçirmiştir. El-Şebab'a karşı başka bir cephe açmak suretiyle ENDF operasyonları AMISOM'un Mogadişu ötesine uzanmasına yardım etmiştir. ENDF askerleri AMISOM'a bağlı 3. ve 4. Mıntıklar hâlini alacak bölgede istikrarın tesisine katkıda bulunma amacıyla Somali'de kalmıştır (Amisom, Erişim tarihi: 01.01.2019). Bu güçler Ocak 2014'e dek AMISOM askerleri ile birlikte faaliyet yürütmeye devam etmiştir. O ay içerisinde Etiyopya kendi güçlerinin belirli bir kısmını AMISOM bünyesine Kasım 2013'teki BM Güvenlik Konseyi'nin yetki vereceği Afrika Birliği misyonunun takviyesine dönük geçici bir adım olarak katılmasına karar vermiştir (UN, Erişim tarihi: 12.04.2019). Etiyopya'nın ikinci askeri müdahalesi için gerekli çıkış süreci değişmekte olan uluslararası politik bağlamın etkisi altındadır. Bu bağlam dâhilinde BM Güvenlik Konseyi AMISOM'un kapsamının genişletilmesi konusunda gerekli yetkiyi vermiştir. Bu yetkiyle Somali sahasındaki Etiyopya askerlerinin misyona dâhil edilme süreci hızlanmıştır. Abdifatah Hared'in ifadesiyle, Etiyopya açısından AMISOM'a katılım sürecini mümkün kılan asıl önemli faktör finansal meselelerdir. Kenya gibi Etiyopya da AMISOM'daki birliğin desteğiyle Somali'de tek taraflı aldığı kararlar uyarınca operasyonlar yürütmeyi sürdürmüştür.

Temmuz 2015'te gelen raporlara göre yaklaşık 3000 ENDF askeri Somali'nin Gedo bölgesine giriş yapmıştır (DailyNationKenya, Erişim Tarihi: 09.05.2019). Diğer resmi kaynaklar bu rakamın dört ila sekiz bin arasında olduğunu söylemişse de bu birliklerin içerisinde Somali'nin Galgalud bölgesinde faal olan Liyu polislerinin olduğu bilinmektedir ama bu polislerin sayısı net olarak bilinmemektedir. ENDF askerleri görünüşe göre AMISOM askerlerine körfez ve Gedo bölgelerindeki Juba Koridoru Operasyonu'nu yürütmeleri konusunda destek sunmaktadır. Hâlihazırda bu askerlerin ve Liyu polislerinin çıkışı ile ilgili stratejinin ne olduğu belirsizliğini korumaktadır.

Somali'den askerlerin çekilmesini sadece BM'nin II. Somali müdahalesi (UNOSOM II) ve ilk Etiyopya müdahale gücü sağlamıştır. Müdahale gücü dâhilinde 2011 sonunda daha fazla Etiyopya askeri o da geçici olarak geri çekilmiştir. Somali kendi ulusal güvenliği ile ilgili harekâtlara öncülük edebilecek bir ordu kurabilecek bir federal hükümete ancak Eylül 2012'de kavuşmuştur. Ayrıca dört farklı askeri operasyon için bir tür çıkış stratejisi olarak Afrika Birliği Somali Misyonu'na (AMISOM) başvurulmuştur. Başarısız olan Hükümetlerarası Kalkınma Otoritesi Somali'de Barışı Destekleme Misyonu (IGASOM -2006), Kenya'nın yürüttüğü LindaNchi Operasyonu ve Etiyopya'nın önce 2006'da ardından 2011'de Somali'ye girdi. Buna göre bu askeri operasyonların yol açtığı tüm sorunlara rağmen dış güçler Somali ile bağını kopartmak ve güçlerini oradan tamamıyla çekmek konusunda isteksiz olmuşlardır. Bu da son meseleyle, Etiyopya'nın Somali kaynaklı El-Şebab tehdidini nötralize etmek veya belirli bir tampon bölge oluşturmak amacıyla gerçekleştirdiği tek taraflı yürüttüğü operasyonlarla alakalıdır. Etiyopya bu adımı AddisAbaba'nın Somali üzerinde tesis edebileceği nüfuzu artırmaya çalışmak ve federal hükümet üzerindeki baskıyı çoğaltmak için atmıştır. AMISOM açınsındansa bu, önemli bir güçlüğün oluşmasına yol açmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM GENEL SONUÇ

5.1 SONUÇ

Araştırma Etiyopya dış politikasını ve bu politikanın Somali'daki çatışma sürecinde oynadığı rolü aynı zamanda SiyadBarre dönemi sonrası Somali'de oluşan toplam durumu nasıl etkilediğini inceledi. Gözden geçirilen literatürün ve uzmanlarla yapılan söyleşilerin de ortaya koyduğu biçimiyle Etiyopya güvenlikle ilgili belirli endişelere sahiptir ve bu endişeler onun ulusal güvenlik konusunda tehdit teşkil eden Somali'ye yönelik kimi adımlar atmasını ve belirli bir tavır geliştirmesini gerekli kılmaktadır. Etiyopya'nın asıl endişelendiği husus, Somali'deki yayılmacı siyasetin yeniden ortaya çıkma ihtimali ve radikal İslam'dır. Bu iki unsur sadece Etiyopya'ya ait olup Somali'de bulunan Ogaden bölgesini değil tüm Etiyopya devletini tehdit etmektedir. Bu türden endişeler Etiyopya ordusunun 1996'da Somali'ye müdahale etmesine neden olmuştur. Etiyopya kendisini tehdit eden örgütlere karşı kendisinden yana olan savaş ağalarına silâh ve cephane göndermektedir ama statüko tehlikeye girince ordusunu bu ülkeye göndermektedir. 1996'da ve 2006'da El İttihadü'l İslamiye (AIAI) ve İslam Mahkemeleri Birliği Somali'de ortaya çıktığı vakit Etiyopya Somali'ye müdahale etmiştir.

Somali ile kurulacak barış sürecinde öncü bir rol oynamak şöyle dursun Etiyopya her daim barış çabalarının geçersiz hâle gelmesi için elinden geleni yapmıştır. Kahire ve Arta barış süreçlerinde Somali'ye yönelik çıkarlarını koruma amacıyla hareket etmiştir. Kahire konferansında Etiyopya Mısır'a sırtını yaslayan bir hükümetin kurulmasından korkmuştur zira Mısır Etiyopya'nın güneydeki stratejik rakibidir. Etiyopya aynı zamanda Arta konferansının sonuçlarını da geçersiz kılmıştır. Bunun nedeni ise konferansta Etiyopya yanlısı savaş ağalarının pek etkili olamamasıdır. Bu konferans sonucunda Barre döneminde içişleri bakanlığı yapmış olan AbdulkasımSalad başa geçmiş, Ali HalifGaleyr ise sanayi bakanı olarak atanmıştır. Etiyopya bu iki ismin Barre'nin yayılmacılık siyaseti güden hükümetinin birer kalıntısı ayrıca İslamcı olarak değerlendirmiştir. Her iki konferansta Etiyopya Somali'de faal olan savaş ağalarını ilgili konferansların sonuçsuz kalması noktasında

kullanılmıştır.

Toplamda Etiyopya-Somali arasındaki ilişkilere asıl damgasını vuran, Afrika'ya sömürgeci güçlerin gelişinden çok önce oluşmuş olan şüphe ve güvensizliktir. Somaliland topraklarının Afrika'nın paylaşılması esnasında Avrupalı güçler ve Etiyopya arasında bölüşülmesi bu iki ülke arasındaki ilişkileri daha da kötüleştirmiştir. Etiyopya ve Somali Ogaden bölgesi için biri 1964'te diğeri 1977'de olmak üzere iki kez savaşılmıştır. Ogaden sorununun hâlen daha çözüme kavuşturulamadığı koşullarda Etiyopya kendi güvenliğinin Somali'nin güçlü ve merkezi bir hükümetten mahrum kalmasına ve parçalı yapısını korumasına bağlı olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle Etiyopya 1991'de Somali devletinin çökmesinin bir sonucu olarak, kendi çıkarına olacak şekilde değişen yeni güç dengesini korumak için mücadele etmektedir.

5.2 ÖNERİLER

Somali'deki istikrarsızlık ve hükümetin yapısı Etiyopya üzerinde doğrudan etkiye yol açabilecek bir niteliğe sahiptir. Fakat Etiyopya'nın savaş ağalarını mevcut meselelerin çözümü noktasında kullanması ve yarı özerk bir yapı üzerinde durması sürece katkı sunmamakta, gerçek bir çözüm imkânını ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın önerdiği biçimiyle Etiyopya Somali'nin içişlerine müdahale etmemeli, devleti ve siyaseti biçimlendirmekten geri durmalıdır. Bu noktada Etiyopya Somali'deki çatışma sürecinin ancak güvenlik endişelerinin ele alınmasıyla sona erebileceğini, barışın tehdit altındaki bölge ülkeleri ve komşu devletlere bu sayede gelebileceğini görmelidir.

Etiyopya aynı zamanda yayılmacılık ve radikal İslam ile ilgili endişelerin Somali'de güçlü ve merkezi bir hükümetin kurulmasıyla giderilebileceğini anlamak zorundadır. Böylesi bir hükümet gerekli meşruiyete sahip olacak, halkın ve kendi topraklarının üzerinde gerekli kontrolü ele geçirecek böylelikle nazik çoğunlukla hassas bir nitelik arz eden meselelerin çözüme kavuşturulması amacıyla Etiyopya ile diplomatik yoldan tartışabilecek bir konuma gelecektir. Etiyopya kendisini güvende hissetmek için yarı özerk bölge üzerinde durmakta, savaş ağalarıyla ilişkilerini güçlendirmektedir fakat bu türden adımlar Etiyopya-Somali arasındaki sorunlu ilişkilerin uzun vadede sürdürülebilir bir çözüme kavuşturulması noktasında hiçbir sonuç üretmeyecektir. Dolayısıyla Etiyopya savaş ağaları ve yarı özerk bölgeler

üzerine kurulu, yanlış tavsiyelere yaslanan politikasını yeniden gözden geçirmeli bir yandan da Mogadişu'daki federal hükümeti yok saymalıdır.

Ayrıca Etiyopya ilişkiler düzleminde Somali'nin kendisine denk bir devlet olduğunu kabul etmeli ve Somali'deki bölgesel hükümetlerle ilişki kurarken uluslararası düzlemde kabul gören diplomasi kanallarını baypas etmekten vazgeçmelidir. İki ülkenin politik, ekonomik ve askeri güç açısından denk olmadığı, inkâr edilemez bir gerçekliktir fakat şu belirtilmelidir ki yeni oluşan güç dengesinin yanlış ele alınması Etiyopya'yı harekete geçiren unsurların ve/veya Somali ile ilgili niyetlerinin yanlış algılanmasına neden olmaktadır. Etiyopya hâkimiyetini kültürel hassasiyeti ve saygıyı artıracak, güven inşa eden tedbirler almak için kullanılmalıdır. Etiyopya Somali'yle ilişkiler kurma konusunda samimi ise politika seçenekleri arasında tercihte bulunurken dikkatli olmalıdır.

Öte yandan Etiyopya Somali hükümetinin ve uluslararası toplumun öncelikleriyle uyumlu olarak yürütülen, Somali'nin yeniden inşasına yönelik faaliyetlere aktif olarak katılmalıdır. Buna karşılık denize kıyısı bulunmayan bir devlet olarak Etiyopya Somali limanlarını kullanabilir, Cibuti ve Sudan'daki limanlara kıyasla daha fazla seçeneğe sahip olabilir. Bu amaç doğrultusunda Etiyopya Somali için bir pazar hâline gelebilir. Buna ek olarak Somali'nin istikrara kavuşması Etiyopyalı ve diğer komşu ülkelerden gelen mültecilerin geri dönmelerini sağlayacak, böylelikle Somali sırtındaki büyük bir yükten kurtulacaktır.

Gerçek şu ki Somali açısından Mogadişu'da formüle edilmiş her türden politika devletin tüm organları ve tüm bölgesel hükümetlerce eksiksiz uygulamadığı sürece etkisiz kalacaktır. Bu türden bir uyuma Somali'de yirmi yıldır süren çatışmalar büyük zarar vermiştir. dolayısıyla böylesi bir yıkımın içinden çıkmak ve belirli bir uyumu sağlamak zamana ihtiyaç duymaktadır. Ancak bu çalışmanın da önerdiği biçimiyle federal hükümet,iç çatışmaların sonlandırılması ve bilhassa Etiyopya'nın müdahalesine ve nüfuzuna açık kapı bırakan bölgesel hükümetlere dair endişelerin giderilmesi noktasında bir yol bulmak zorundadır.Etiyopya'nın nüfuzunu ancak iç uyumunu sağlamış, birleşik bir Somali kırabilir.

Somali'deki federal hükümet ayrıca güvenlik ve savunma güçleri, altyapı ve toplumda tüm toplumun yeniden inşası meselesine öncelik vermelidir. Hükümet Etiyopya'ya yönelik bağımlılığın düzeyini aşağıya çekecek yollar bulmalı, bölgesel hükümetler arası ve hükümet içi çelişkileri ortadan kaldırmalıdır. Bu noktada hükümet

gerektiğinde Somali'nin içişlerine müdahale etmemesini söyleyebilmeli, bu noktada gerekli diplomasiyi devreye sokmalı ve cesur olabilmelidir. Ayrıca federal hükümet güven inşa edecek tedbirler alabilmeli, böylelikle bölgesel hükümetlerin kendisine güvenmesini sağlamalıdır.

Her zaman olduğu gibi bugün de Etiyopya'nın asıl endişe duyduğu husus, Mısır'ın, Eritre'nin ve İslamcı örgütlerin Somali'nin içişlerine müdahale etmesidir. Kontrol altında tutulmadığı vakit bu türden gelişmeler Etiyopya'nın Somali'ye sürekli müdahale etmesine neden olmaktadır. Etiyopya bölgesel hükümetler içerisindeki nüfuzunu kullanarak yaşanan müdahalelere tepki gösterecek, bu ülkelerin ve güçlerin Somali'yi manipüle etmesine izin vermeyecektir. Somali bu rakip ülkeler arasındaki ilişkileri dengelemek için bir yol bulmak zorundadır. Ayrıca Somali, kendi ulusal çıkarlarına uygun olarak, başka bir vekil gücün Etiyopya adına hareket etmesine ve yabancı bir devlet olarak kullanacağı nüfuza boyun eğmemelidir.

Toplamda Somali federal hükümeti dış politikasını ve önceliklerini net bir biçimde oluşturup tarif etmelidir. Ayrıca bu belirlediği öncelikler temelinde kendi diplomatlarının eğitime yatırım yapabilmeli, böylelikle profesyonel diplomatların ve idarecilerin devreye girmesini sağlamalıdır. Hükümet aynı zamanda dünya genelinde diplomatik temsilcilikler açmalı ve bu temsilciliklerin sayısını artırmalıdır. Bu noktada hükümete komşu ülkelerdeki temsilcilikleri profesyonelleştirmeye başlaması yönünde tavsiyede bulunulabilir. Sonuçta Etiyopya iç uyumunu sağlamış, birleşik bir Somali'nin ortaya çıkmasına mani olma üzerine kurulu politikasını sürdürmeye devam etmektedir. Somali'deki çatışma süreci bir süre daha devam edecektir ama bilinmelidir ki bu, Etiyopya'nın da uzun vadede istikrarını tehdit edecek bir meseledir. Bu nedenle uluslararası toplumun yardımıyla Somali Etiyopya'yı istikrarlı bir Somali'nin bölgenin ve dünyanın çıkarına olduğuna ikna etmenin bir yolunu bulmalıdır.

Son olarak bu çalışmanın teferruatlı ve geniş kapsamlı bir çalışma olmadığını belirtmek gerekmektedir. Dolayısıyla yazar, bu konuya dair ileride başka araştırmaların yapılmasını önermektedir. Bu türden araştırmalar, Etiyopya'nın Somali'ye yönelik dış politikasını, bu politikanın çatışma sürecinde oynadığı rolü ve uluslararası toplum ile Somali'nin çatışma sürecini nasıl ele aldıkları gibi meselelerin daha iyi anlaşılmasına katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

6.1 KİTAPLAR

- Abdullahi, A. (1997). *Colonial Policies and the Failure*. Grahamstown: Rhodes University Press.
- Black, J. (1996). *Cambridge illustrated atlas, warfare: Renaissance to revolution*. Cambridge: Cambridge Press.
- Boahen, A. (1985). *General History of Africa: Africa Under Domination (1880-1935)*. California: University of California Press.
- Brons, M. (2001). *Society, Security, Sovereignty and the state in Somalia*. Utrecht: International Books Press.
- Brown, M. E. (1996). *The International Dimensions of Internal Conflict*. Massachusetts: Cambridge Press.
- Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly, J., Peterson, M., Reus-Smit, C., et al. (2005). *Theories of International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Burton, R. (1966). *First Footsteps in East Africa*. New York: Praeger.
- Carr, E. (1946). *Growing Pains*. Ontario: Stoddart Publishing.
- Chapin, M. H. (2004). *Somalia: A Country Study*. Washington: Kessinger Publishing.
- Dagne, T. (2002). *Africa and the War on Terrorism*. Washington: The Library of Congress.
- Dagne, T. (2007). *Somalia: Current Conditions and Prospects for a Lasting Peace*. Washington: The Library of Congress.
- Dehéz, D. (2008). *A Hegemon in the Horn of Africa Region*. Frankfurt: Open University Press.
- Dhaduli, P. (2018). *Revisiting Sino-Indian Relations: Conflicts and Cooperation*. Oxon: Routledge.
- Docking, T. (2004). *Terrorism in the Horn of Africa*. Washington: United States Institute of Peace.
- Donnelly, J. (2000). *Realism and International Relations*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Erlich, H. (2010). *Ethiopia and the Middle East*. Colorado: Lynne Rienner.
- Esposito, J. (2000). *The Oxford History of Islam*. Oxford: Oxford University Press.
- Falode, A. (2009). *The Theoretical Foundation of Realism*. Lagos: Lagos State University Press.
- Gawido, A. (1978). *The Prospects in the Horn of Africa: The Somali's Perception*. Ottawa: Department of National Defense Press.
- Ghalib, J. M. (1999). *The Cost of Dictatorship: The Somali Experience*. New York: Lilian Barber Press.
- Grubeck, N. (2011). *Civilian Harm in Somalia: Creating an Appropriate Response*. Washington: Campaign for Innocent Victims in Conflict.
- Hagmann, T. (2014). *Talking Peace in Ogaden*. London: Rift Valley Institute.

- Henze, P. B. (2002). *Layers of Time: A History of Ethiopia*. London: Hurst & Company.
- Henze, P. B. (1985). *Rebels and Separatists in Ethiopia: Regional Resistance to a Marxist Regime*. Santa Monica: Rand Corporation Series Reoport Press.
- Hersi, M. F. (2017). *State fragility in Somaliland and Somalia: A Contrast in Peace and State Building*. Hargeisa: International Growth Center.
- Home office. (2005). *Somalia: Country Report*. London: Immigration and National Directorate of UK.
- Jama, M. A. (2011). *Securing Mogadishu: neighbourhood watches*. London: Conciliation Resources .
- Jonson. (2009). *A history of mediation in Somalia since 1988*. Geneva: Interpeace and the Center for Research and Dialogue Press.
- Kendie, D. (2007). *Towards Resolving the Ethiopia-Somalia Disputes*. International Conference on African Development. Machigan: Center for African Development Policy Research Press.
- Kigen, E. C. (2002). *The Impact of Cold War on Somalia-Ethiopia Relations, 1960-1990*. Nairobi: Institute of Diplomacy and International Relations Studies Press.
- Kohn, G. C. (2006). *Dictionary of Wars, Third Edition*. Nw: Infobase Publishing.
- Korab-Karpowicz, W. J. (2017). *Political Realism in International Relations*. Stanford: The Stanford Encyclopedia of Philosophy Publisher.
- Korn, D. (1986). *Ethiopia, The United States and The Soviet Union*. Illinois : Southern Illinois University Press.
- Laitin, D. D., & Samatar, S. S. (1987). *Somalia: Nation in Search of a State*. London: Westview Press.
- Lewis, I. M. (1965). *The Modern History of Somaliland: From Nation to State*. New York: Frederick A. Praeger Publisher.
- Lewis, I. M. (2008). *Understanding Somalia and Somaliland : Culture, history, society*. London: Hurst Publishers.
- Makhubela, K. (2012). *Reflections on the Somalia*. Pretoria: University of Pretoria Press.
- Mastro, D. (2016). *Expert Opinion on AMISOM Contributing Countries Continued Provision of Troops*. Washignton: Center for Twenty-first Century Security and Intelligence of Brooking Institute Press.
- Mayall, J. (1996). *The New Interventionism, 1991-1994: United Nations Experience in Cambodia, Former Yugoslavia and Somalia*. London: Combridge University Press.
- McGinnis, M. D. (1991). *Conflict Dynamics in a Three-level Game: Local, National, and International Conflict in the Horn of Africa*. Michigan : University of Michigan Press.
- Mcglinchey, S., Walters, R., & Scheinpflug, C. (2017). *International Relation Theory*. Bristol: E-international Relations Press.
- Mesfin, B. (2011). *Regional Security in the Post-Cold War Horn of Africa*. Pretoria: Institute for Security Studies Press.
- Metz, H. C. (1993). *Country Profile: Somalia, Handbook*. Washington: Library of Congress Cataloging in Publication Data.
- Metz, H. C. (1992). *Somalia: A Country Studies*. Washington: U.S. Government Printing Office.
- Modelski, G. (1962). *A Theory of Foreign Policy*. London: Pall Mall Press.

- Moller, B. (2009). *Somalia Conflict: The role of External Actors*. Copenhagen : Danish Institute for International Studies .
- Morgenthau, H. (1946). *Scientific Man versus Power Politics*. Chicago : University of Chicago Press
- Muhammed, H. Y. (2014). *The Role of External Actors in Somalia Conflict*. Malmö: Malmö University Press.
- Mulugeta, K. (2009). *The Role of Regional and International Organization in Resolving the Somali Conflict, The case of IGAD*. . Addis Ababa: Friedrich Ebert-Stiftung.
- Niebuhr, R. (1932). *Moral Man and Immoral Society*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Northedge, F. S. (1968). *The Foreign Policies of the Great powers*,. London: Mcmillan.
- Notten, M. v. (2005). *The Law of the Somalis: A Stable Foundation for Economic Development in the Horn of Africa*. Asmara : The Red Sea Press.
- Ofcansky, T. P., & Berry, L. (1991). *Ethiopia A Country Study* . Washington: U.S. Government Printing Office.
- Ogundele, A. O. (1987). *The Balance of Power Theory and the Ethiopian-Somali Conflicts*. Texas: North Texas State University Press.
- Østebø, T. (2007). *The Question of Becoming: Islamic Reform-Movements in Contemporary Ethiopia*. Copenhagen: CMI Publishing.
- Padelford, N. J., & Lincoln, G. A. (1976). *The Dynamics of International Politics*. London: Macmillan.
- Palmer, A. (2014). *History - The New Pirates: Modern Global Piracy from Somalia to the South China Sea*. New York: I.B.Tauris.
- Petric, E. (2013). *Foreign Policy: From Conception to Diplomatic Practice*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Proutky, C. (1986). *Empress Taytu and Menilek II: Ethiopia, 1883-1910*. Trenton: The Red Sea Press.
- Ricks, T. (2002). *Allies Step Up Somalia Watch; U.S. Aims to Keep*. Washington: Washington Post.
- Rinehart, M. R. (1982). *Historical Setting in Somalia: A Country Study*. Washington: U.S. Government Printing Office.
- Rizwan, A. (2009). *Introduction to Foreign Policy" Definition, Nature and Determinents*. Lahor: Lahore Publishing Press.
- Ruhela, S. P., & Aidid, M. F. (1994). *Somalia: From the Dawn of Civilization to The Modern Times*. New Delhi: Vikas Publishing House Pvt.
- Saheed A. Adejumobi. (2006). *The history of Ethiopia*. Westport: Greenwood Press.
- Samatar, S. S., & Laitin, D. D. (1987). *Somalia: Nation in Search of a State*. Boulder: Westview Press.
- Schlee, G. (2010). *How Enemies Are Made: Towards a Theory of Ethnic and Religious Conflict*. New York: Berghahn Books.
- Schraeder, P. J. (2005). *From irredentism to secession: The decline of pan-somali nationalism*. Michigan: The University of Michigan Press.
- Schwab, P. (1985). *Ethiopia: Politics, Economics and Society*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Sharamo, R. D. (2012). *Predatory Politics and Struggles of Peacemaking in Somalia*. Fairfax: George Mason University Press.
- Sheldon, G. W. (2003). *The History of Political Theory: Ancient Greece to Modern America*. New York : Peter Lang.

- Sorenson, J. (1995). *The Horn of Africa: States in Crisis , "in Disaster and Development in the Horn of Africa*. London: Macmillan.
- Tadesse, M. (2002). *Al-Itihad: Political Islam and Black Economy in Somalia*. Addis Ababa: Mega Printing Enterprise.
- Thompson, K. W. (1985). *Moralism and morality in politics and diplomacy*. Lanham: University Press of America.
- Tiruneh, A. (1993). *The Ethiopian Revolution 1974-1987: A Transformation from an Aristocratic to a Totalitarian Autocracy*. New York : Cambridge University Press.
- Tripodi, P. (1999). *The Colonial Legacy in Somalia: Rome and Mogadishu: from Colonial Administration to Operation Restore Hope*. New York: Macmillan.
- Tsegaye, D. M. (2009). *Ethiopia's Intervention in Somalia During 2006-2008*. Adis Ababa: Adis Ababa University.
- Tsegaye, D. M. (2009). *Ethiopia's Military Intervention in Somalia during 2006-2008*. Addis Ababa: Addis Ababa University Press.
- Turner, J. W. (1993). *Historical Setting in Ethiopia: A Country Study*. Washington: U.S. Government Printing Office.
- Udan, C. (2018). *Conflicts and the Crisis in Somalia*. Ås: Norwegian University of Life Science press.
- Varhola, M. (2000). *Fire and Ice : The Korean War, 1950-1953 .* California: Savas Publishing Co.
- Walt, S. M. (1998). *International Relations: One World, Many Theories*. Washington: Carnegie Endowment for International Relations Press.
- Weiss, K. G. (1980). *The Soviet Involvement in the Ogaden War*. Virginia: Center for Naval Analysis Press.
- Wolde-Mariam, M. (1999). *Somalia: The Problem Child of Africa*. Addis Ababa: Commercial Printing Press.
- Woodroffe, L. P. (2012). *Buried in the sands of Ogaden: The United States, The Horn of Africa and the demise of detent*. London: The Kent State University Press.
- Zewde, B. (2002). *A History of Modern Ethiopia*. California: University of California Press.
- Zewde, B. (1991). *History of Modern Ethiopia*. Addis Ababa: Addis Ababa University Press.
- Znamierowski, A. (2010). *The World Encyclopedia of Flags*. London: Anness Publishing, Ltd.
- Zolberg, A. R. (1992). *Escape from Violence: Conflict and the Refugee Crisis in the Developing World*. Oxford: Oxford University Press.

6.2 MAKALELER

- War, F. A.-I.-S. (2018). From Al-Itihaad to Al-Shabaab: how the Ethiopian intervention and the 'War ON Terror' exacerbated Conflicts in Somalia. *Third World Quarterly* , 1-22.
- Abbink, J. G. (2003). Ethiopia—Eritrea: proxy wars and prospects of peace in the horn of Africa. *Journal of Contemporary African Studies* , 407-426.
- Abdi, A. E., & Bariise, A. (2006). The Somalia Conflict, Root Causes Obstacles and Peace-building Strategies. *African Security Review* , 33-54.
- Adamu, A. Y. (2013). Diversity in Ethiopia: A historical overview of political challenges. *The International Journal of Community Diversity* , 1-24

- Adula, N. G. (2018). The determinants of Ethiopian foreign policy under consecutive Regimes: Appraisal of Military and EPRDF Government determinants of Ethiopian foreign policy. *International Journal of of Political Science Development* , 192-199.
- Agyeman-Duah, B. (1996). The Horn of Africa: Conflict, Demilitarization and Reconstruction. *Journal Of Conflict Studies* , 1-22.
- Ahmed, H. (2007). Reflections on Historical and Contemporary Islam in Ethiopia and Somalia: A Comparative and Contrastive Overview. *Journal of Ethiopian Studies* , 261-276.
- Aime, E. G. (2013). The Security Issues behind Ethiopian Intervention In Somalia (2006-2009). *Journal For African Studies*, 32-47.
- Allo, A. K. (2010). Ethiopia's Armed Intervention in Somalia: The Legality of Self-defense in Response to the Threat of Terrorism. *Denver Journal of International Law and Policy* , 139-167.
- Balthasar, D. (2018). State Making in Somalia under Siyad Barre: Scrutinizing Historical Amnesia and Normative Bias. *International Journal of African Historical Studies* , 141-162
- Bamfo, N. A. (2010). Ethiopia's invasion of Somalia in 2006: Motives and Lessons learned. *African Journal of Political Science and International Relations* , 55-65.
- Beken, C. V. (2007). Ethiopia: From Centralised Monarchy to Federal Republic. *Africa Focus Journal* , 13-48.
- Broich, T. (2017). U.S. and Soviet foreign aid during the Cold War: A case study of Ethiopia. *Maastricht Graduate School of Governance* , 1-64.
- Brown, D. J. (1961). Recent Developments in the Ethiopia-Somaliland Frontier Dispute. *International & Comparative Law Quarterly* , 167-176.
- Brown, D. J. (1956). The Ethiopia-Somaliland Frontier Dispute. *International and Comparative Law Quarterly* , 245-264.
- Bryden, M. (2003). No Quick Fixes: Coming to Terms with Terrorism, Islam, and Statelessness in Somalia. *Journal of Conflict Studies* , 24-56.
- Duara, P. (2010). Civilization RealPolitik. *India International Centre Quarterly* , 20-33.
- Elmi, A. A., & Barise, A. (2006). The Somali Conflict: Root causes, obstacles, and peace-building strategies. *African Security Review* , 32-54.
- Giles, P. (2002). Wars in the Horn of Africa and the dismantling of the Somali State. *Journal of African Studies* , 89-102.
- Hansen, S. J. (2003). Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia. *The Journal of Conflict Studies* , 57-78.
- Hassen, M. (2004). Reviewed Work: Futuh Al-Habaša: The Conquest of Abyssinia [16th Century]. *International Journal of Ethiopian Studies* , 1-400.
- Hussein, M. A. (2017). The Problem of Sustaining Freindly International Relations Between Somalia, Kenya and Ethiopia. *International Journal of Academic Research and Reflections* , 16-26.
- Ibrahim, S. G. (2018). A Review of External Factors That Determine Foreign Policy Formulation. *Indo-Iranian Journal of Scientific Research (IIJSR)* , 119-130.
- Jain, R. (2018). Significance and determinants of foreign policy. *International Journal of Advanced Research and Development* , 164-166.
- Kaariye, B. M. (2017). You Must Know: Somalia or the Somali Republic? *American International Journal of Contemporary Research* , 50-55.

- Karbo, T. (2013). Religion and Social Cohesion in Ethiopia. *International Journal of Peace and Development Studies* , 43-52.
- Leeson, P. T. (2007). Better of Stateless: Somalia before and after the government collapse. *Journal of Comparative Econpmics* , 689-710.
- Lefebvre, J. A. (1998). The United States, Ethiopia and the 1963 Somali–Soviet arms deal: containment and the balance of power dilemma in the Horn of Africa. *Journal of Modern African Studies* , 611-643.
- Lewis, I. M. (1963). Pan-Africanism and Pan-Somalism. *Journal of Modern African Studies* , 147-161.
- Lyons, T. (1996). Closing the Transition: the May 1995 Elections in Ethiopia. *The Journal of Modern African Studies* , 120-142.
- Mathews, R. O. (1970). Domestic and Inter-State Conflict in Africa. Canada's *Journal of Globle Policy Analysis* , 335-360.
- Matthies, V. (1974). The horn of Africa and international relations. *Intereconomics Journal* , 385-388.
- Mayall, J. (1978). The Battle for the Horn: Somali Irredentism and International Diplomacy. *World Today Journal* , 336-345.
- Menkhaus, K. (2003). Warlord and Landlords, non-state actors and humanitarian norms in Somalia. *Liu Institute of Global Issues* , , 14-15.
- Mesfin, B. (2004). A study of the Decision- Making Process and the Strategies of Ethiopia's Foreign Policy (1974-1991), with particular Emphasis on Ethio-US relations. *Ethiopia Journal of the Social Sciences* , 1-44.
- Mirreh, H. A. (1964). Somali Nationalism by Saadia Touval Cambridge. *The Journal of Modern African Studies* , 130-132.
- Molla, E. D. (2018). An analysis of Ge'ez language heritage potential: traditional church schools and the practices of EthiopianOrthodox Tewahido Churches. *Pharos Journal of Theology* , 1-20.
- Prasad, D., & Gebresslase, T. (2015). Analysis of Foreign Relations and National Security Policy with Special Reference to Strategy of FDR of Ethiopia. *International Research Journal of Business and Management* , 86-94.
- Sebsebe, M. H. (2015). Ethiopia and the Rising Powers: A case Study of the Post Cold War Era Ethio-Turkish Relations. *Journal of Academic Elegence* , 85-97.
- Shinn, D. H. (2003). Terrorism in East Africa and the Horn: . *Journal of Conflicts Studies* , 1-13.
- Tareke, G. (2019). The Ethiopia-Somalia War of 1977 Revisited. *The International Journal of African Historical Studies* , 635-667.
- Tekle, A. (1989). The Determinants of the Foreign Policy of Revolutionary Ethiopia. *Journal of Modern African Studies* , , 479-502.
- Yihun, B. B. (2014). Ethiopian foreign policy and the Ogaden War: the shift from “containment” to “destabilization,” 1977–1991. *Journal of Eastern African Studies* , 677-679.
- Zoppi, M. (2015). Greater Somalia, the never-ending dream?: Contested Somali borders: the power of tradition vs. the tradition of power. *Journal of African History, Politics and Society* , 43-64.
- Zoppi, M. (2013). The OAU and the Question of Borders. *Journal of African Union Studies* , 43-46.

6.3 TEZLER

Belay, G. F. (2013). A Review of Ethiopia's Security Challenges in The Horn of Africa (Yayınlanmış tez), U.S War College, Philadelphia, U.S.

6.4 INTERNET KAYNAKLARI

AFP. (Erişim Tarihi: 23.04.2019). <https://reliefweb.int/report/somalia/somali-islamists-give-ethiopia-one-week-deadline-withdraw-troops>.

Aljazeera. (erişim tarihi: 23.10.2018).
<https://www.aljazeera.com/archive/2006/10/200849142413275548.html>.

AllAfrica. (erişim tarihi: 27.04.2017).
<https://allafrica.com/stories/201704280152.html>.

Amisom. (erişim tarihi: 22.01.2019). <http://amisom-au.org/2014/01/ethiopian-forces-formally-integrated-into-amisom/>.

Amisom. (Erişim tarihi: 01.01. 2019). <http://amisom-au.org/mission-profile/military-component/>.

AP. (Erişim Tarihi: 09.01.2007).
<https://web.archive.org/web/20070109101350/http://news.yahoo.com/s/ap/somalia>.

BBC. (erişim tarihi: 13.10.2018). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1114877.stm>.

BBC. (erişim tarihi: 01.11.2018). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1386844.stm>.

BBC. (erişim tarihi: 07.10.2018). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1747396.stm>.

BBC. (erişim tarihi: 15.10.2018). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1989954.stm>.

BBC. (erişim tarihi: 24.10.2018). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/2795077.stm>.

BBC. (erişim tarihi: 09.09.2018). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/293630.stm>.

BBC. (erişim tarihi: 12.11.2018). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3061449.stm>.

BBC. (erişim tarihi: 11.09.2018). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/316850.stm>.

BBC. (erişim tarihi: 28.09.2018). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/380472.stm>.

BBC. (Erişim Tarihi: 21.02.2019). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6199239.stm>

BBC. (erişim tarihi: 04.09.2018). <https://www.bbc.com/news/world-africa-14094632>.

BBC. (Erişim tarihi: 24.03.2019). <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-12301713>.

CFR. (Erişim Tarihi: 01.04.2019). <https://www.cfr.org/backgrounder/ogaden-national-liberation-front-onlf>.

CIA. (erişim tarihi: 03.08.201). <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html>.

CIA. (erişim tarihi: 08.07.2018).
<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP97S00289R000200200014-1.pdf>.

CNN. (Erişim Tarihi: 28.04.2019).
http://edition.cnn.com/2006/WORLD/africa/12/28/somalia/index.html?section=cnn_latest.

CNN. (Erişim tarihi: 31.01. 2019).
<http://edition.cnn.com/2009/WORLD/africa/01/31/somalia.election.president/>.

Crisisgroup. (Erişim tarihi: 27.04. 2019).
<https://reliefweb.int/report/somalia/somalia-conflict-risk-alert>.

DailyNationKenya. (Erişim Tarihi: 09.05.2019).
<https://www.nation.co.ke/news/africa/3-000-Ethiopia-troops-cross-into-Somalia/-/1066/2781280/-/fesx5tz/-/index.html>.

- EPRDF. (erişim tarihi: 03.11.2002). <https://chilot.me/wp-content/uploads/2011/08/national-security-policy-and-strategy.pdf>.
- historyguy. (erişim tarihi: 21.07.2018). https://www.historyguy.com/ethiopia_somali_wars.html.
- IRIN. (Erişim Tarihi: 01.01.2019). <http://www.thenewhumanitarian.org/report/16449/ethiopia-somalia-uneasy-relationship>.
- nationsencyclopedia. (erişim tarihi: 21.07.2018). <https://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Somalia-HISTORY.html>.
- NYTimes. (Erişim tarihi: 01.03. 2019). https://archive.is/20120912042824/http://www.signonsandiego.com/uniontrib/20061225/news_7n25somalia.html#selection-999.3-999.20.
- NYTimes. (Erişim tarihi: 02.01.2019). <https://www.nytimes.com/1978/01/21/archives/why-ethiopians-and-somalis-are-fighting.html>.
- NYTimes. (Erişim Tarihi: 14.04.2019). <https://www.nytimes.com/2006/12/14/world/africa/14somalia.html>.
- Reuters. (Erişim tarihi: 07.02.2019). <https://in.reuters.com/article/worldNews/idINIndia-37897920090207>.
- Reuters. (Erişim Tarihi: 28.03.2019). <https://www.reuters.com/article/us-somalia-conflict/moderate-islamists-seize-two-central-somali-towns-idUSTRE4BR21F20081228?feedType=RSS&feedName=worldNews>.
- theguardian. (Erişim tarihi: 03.03. 2019). <https://www.theguardian.com/world/2007/jan/03/mainsection.international14>.
- UN. (Erişim tarihi: 12.04.2019). <https://www.un.org/press/en/2013/sc11172.doc.htm>.
- WB. (erişim tarihi: 11.07.2018). <https://www.worldbank.org/en/country/ethiopia>.
- West, S. (Erişim Tarihi: 04.03.2019). <https://jamestown.org/program/somalias-icu-and-its-roots-in-al-ittihad-al-islami/>

6.5 MÜLAKATLAR

- A. Hared, Kişisel İletişim, Şubat 26, 2019.
- A. Jama, Kişisel İletişim, Ocak 3, 2019.
- A. Magan, Kişisel İletişim, Şubat , 27, 2019.
- A. Osman, Kişisel İletişim, Ocak 15, 2019.
- M. Abukar, Kişisel İletişim, Şubat 23, 2019.
- M. Jama, Kişisel İletişim, Şubat 25, 2019.
- M. Mohamed, Kişisel İletişim, Şubat 18, 2019.
- O. Yusuf, Kişisel İletişim, Ocak 15, 2019.
- S. Mohamed, Kişisel İletişim, Ocak 15, 2019.